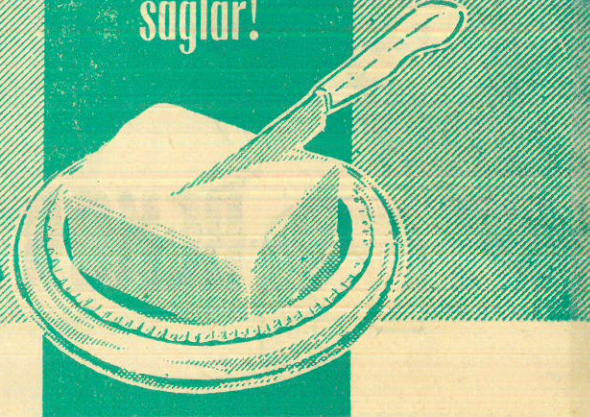

Sana
çocuklarınızın
gelişmesini
sağlar!

Çocukların, büyüme çağında, çabuk yorulduklarını ve zayıf düştüklerini sık sık unuturuz.

Besleyici kıymeti yüksek, A ve D vitaminleri bol olan SANA ile çocuklar daima kilodan ve boydan kazanırlar.

Sabah, akşam onlara bol SANA sürülmüş ekmeğe yediriniz. Çocuklar SANA'da çok sevdikleri netfs tad ve tazeliği daima bulurlar.

Sana

Sana

*Çocuklarınıza bol Sana:
ucuzdur,
gelişmeleri için elzemdir.*

(Folklor: 134)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

OCAK 1964

İÇİNDEKİLER : .....

Eski İstanbul'da Ramazan	Münevver ALP
Halk Edebiyatında Hayvan Adları	Hayret M. TÜRMEN
Eski Ramazanlar	Raufi MANYAS
Tire'de Urgancılık	Gündüz ARTAN
Gölpazarı Folkloru (1)	Muzaffer BATUR
Karacaoğlan ve Ali Rıza Yalçın	Afif EVREN
Bayburtlu Şairler: (4) Aşık Hicrani	Mahmut K. YANBEY
Gezi Notları: Saraybosna'da Yapılan Tören (3) İhsan HİNÇER	Şerif BAYKURT
Halk Oyunlarımızın Tip ve Formları	Mahmut R. GAZİMİHAL
Bale Kaynağı Olarak Halk Oyunları	Kerim YUND
Silifke'de "Mucuk"	Halûk Y. ŞEHSUVAROĞLU
Kitaplar: Türk Minyatürleri	İsmail AŞIKOĞLU
Aşık Şenlik'in Şiirleri (III)	Hüsnü YILDIZ
Elmalı'dan Masallar: İhtiyar Oduncu (2)	BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 174

KURUŞ : 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

161

160

(Folklor: 127)

SIHHATİNİZİN
KORUYUCUSUDUR.

(Folklor: 129)

SÖT VEREN ANNELER,
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOROZ, İŞTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

MALT
HULASASI

(Basın: 5216—128)

Terkibinde krem has-
saları bulunan PURO
TUVALET SABUNU

cildi temizler... besler...
korur... çiçek gibi taze
ve kadife gibi yu-
muşak yapar... cazibe
ve güzelliğinizi artırır.

**BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU**

100 DE 100 SAFTIR

(Faal: 8465—130)

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1960

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ: İHSAN HİNÇER

No. 174

OCAK 1964

YIL: 15 — CİLT: 8

ESKİ İSTANBULDA RAMAZAN

Yazan: Münevver ALP

Eski İstanbul'da 11 ayın bir sultanı ge-
liyor, diye bütün müslümanlar ramazanı
dört gözle beklerlerdi. Zengin, orta halli,
fakir bütün müslüman İstanbul halkı, ra-
mazanı iyilik etme, sevap kazanma, günah-
lardan kurtulma sevinci ve şevki ile karşı-
lardı. Erkeği olmıyan dulların, evi barkı
olmıyan bekârların, babasız yetimlerin gö-
nüllerini hoşnut etmek, onların hayır duası-
nı almak, tutacakları orucun, indirecekleri
hatimlerin, edecekleri ibadetlerin sevabını
kazanmak, Cenab-ı Hakkın, günahlarından
halâs buyurması, ancak yapılan bu iyilik-
ler ve yardımlar sayesinde olacağı için, ra-
mazan-ı şerif müslümanlarca içten gelen
kutsal bir sevgi ve hürmetle karşılanır ve
beklenirdi. Yalnız zenginlerin değil, orta
halli ailelerin bile defterli dulları, bekârları
vardı. Halinden, geçiminden ve muhtaçlı-
ğından kimseye şikâyet etmiyen (fıkara)yı
sâbirin denilen bu kimselere hem zekât ve
sadaka paylaştırılır, hem ramazan masrafı
dağıtılır, hem de iftar verilirdi. Defter-
teki kayıtlı, mahalle komşusu olan dul ve
ya fakirlerine ramazandan b'r hafta evvel
iç okka sadeyağ, iki okka zeytinyağı, on
okka pirinç, beş okka şeker, iki okka hoşaf-
lık, iki deste mum alı; ramazan masrafı
görüp, o aileyi sevindirirdi.

Bazı günlü ve kesesi gani olanlar ise,

iftarlık reçelini, peynirini, zeytinini gülla-
cı, kıymalık ve kavurmalık etini bile gön-
derirdi. Fakir, kimsesiz, elden ayakta düş-
kün, cami odalarında yatıp kalkan bekâr-
lara, mahallenin hali vakti yerinde olanları,
önceden, aralarında anlaşılır, bu işler için
mahalle bekçisini para ile tutarlar, bu gibi
kimsesizlere her akşam başka bir evden
bir tepsi ile iftarlık ile bir tas çorba, iki
sahan yemek gönderirlerdi. Geceleri sahur
yemeğini, davula çıkan bekçi dönüşte sıra
hangi evde işe uğrar alır, ertesi günü boş
kaplarını getirirdi.

RAMAZAN MASRAFI, EVLERDE RAMA- ZAN HAZIRLIĞI VE TEMİZLİĞİ:

Senenin 11 ayında idareli, tutumlu ha-
reket eden, fazla masraf ve israftan kor-
kan, kuyruk yağı, yerli pirinç, çekirdekli
üzüm, bal kabağı hoşafı yiyen ve içen, yağ
ve ispermeçet mumu yakan orta halli aileler
bile ramazana hürmeten tereyağı, pilâv
için Mısır pirinci, erişte yerine kaygam
makarnası, yaktak için bal mumu alırlar-
dı. Sahurluk hoşaf için alâ razakı, üryani
erikler, şam kayısıları, iftarlık için; kelle
ile kaşer peynirleri, kol gibi Kayseri pas-
tırmaları, hevenkle Haymana sucukları, en
alâ Tirilya zeytinleri, Batum havyarları,
Mekke hurmaları, en aşağı sekiz türlü ka-
vanozlar dolusu meyve reçelleri, gerek if-
tara davetlilere, gerekse iftardan sonra ziya

rete gelen hanım misafirlere kahveden sonra ikram edilmesi gerekli ve mutad olan binlikler dolusu şuruplar, çuvalar dolusu şekerler, okkalarla iç ceviz, iç fıındık, dolmahk şam fıstığı, böreklik fabrika unları, küllâhlarla karabiber ve envai bahar, şişelerle gül suları destelerle boy boy bal mumları, üstleri alı yeşilli, mavili sazlarla bağlanmış Mevlâna kapısının meşhur güllaç bağları alınır. Hamalların sırtına yükletilen koca koca küfelerle ramazan masrafının nişanesi, küfelerin en üstüne konan güllaç bağları ile hamalların ellerinde taşıdığı bal mumu desteleri, İstanbul sokaklarını bir hafta renklendirir, mübarek günler geliyor diye hanımların gözlerini yaşartır.

Her evde ramazan temizliği görülür, mutfak rafları, dolapları boşaltılır, silinir, temiz işlemeli örtüler, yaygılar serilir, yerleştirilir. Pirinç şamdanlar, şamdan tepsileri, mangallar, leğen ve ibrikler uğulur, ve parlatılır; evin bütün bakır kapları, gündelik leğencikler kalaya verilir. Torba bohçası ele alınır, kavanozlar, çömlekler temizlenir. Eve gelen ramazan yiyecekleri torbalara, çömleklere, kavanozlara aktarma olur, mutfak dolaplarına yerleşir.

Orta halli bir ailenin mutfağı gelin odası gibi pırıl pırıl olurdu. Sofraya oturacak misafirlerin altlarına konacak sofraya şiltelei elden geçer, atılır, icap ediyorsa yüzleri değiştirilir. Evlerin yatak takımları değiştirilir, namaz seccadeleri yenilenir, ramazana hürmeten bir iki yeni seccade ilâve edilirdi. Evin büyük çamaşırı yıkanır, ütülenir kaldırılırdı. Gündeliğe kullanılmıyan yeni kaşıklar, tabaklar, kâseler, kahve fincanları, şurup bardakları, gümüş, fakfon, abanoz tepsileri, işlemeli sofraya yaygıları, peşkirleri elbezleri, yüz, el ve abdest havluları, meydana çıkarılırdı. Hasılı o zamanki müslümanın İstanbul halkının mübarek ramazan-ı şerif'e gösterdiği bu karşılama, hürmet, rağbet, itibar hiç bir misafire ve kula nasib ve kısmet olmayacak kadar büyük ve derindi.

İFTARLAR :

Çoğu vükelâ, vüzera ve ülema konaklarında, ramazanda üç kısım olarak verilen iftarlar, ramazan-ı şerifin ilk gecesinden bayram gecesine kadar aralıksız devam ederdi. Birinci sofraya konağın paşası, efen-

disi, mollası tarafından davet edilen resmî rütbeli arkadaşları, ahabları için mabeyin odasında; ikinci sofraya hanım efendinin davetli ahabları ve mahallenin her tabakadan yaşlı hanımlarına haremdeki büyük odada; üçüncü sofraya kâhyalara verilen yetki ile semtin, mahallenin fakir halkına, bekârlarına işçi ve satıcılarına, cami müezzin ve kayyûmlarına, mahalle bekçilerine selâmlığın en geniş bir odasında verilir.

Her üç sofraya da aynı yemekler gelir, aynı itina ve ikram gösterilir. Aynı titizlikle misafirlerin memnun kalmasına dikkat edilirdi. Bir çok konaklarda, saray iftarlarında olduğu gibi iftara davet edilen misafirlere dış kirası diye isimlendirilen birer çil ikilik veya çeyrek verilir. Konaklarda ve yalılarda verilen bu dış kirası ekseriya üçüncü sofraya davetlilerine verilir. Saraylarda verilen dış kiralari darphaneden yeni çıkmış altın olurdu. Konağın beyi, paşası bir başka iftara davetli olduğu gecerde, konağın oğlu, damadı kendi arkadaşlarını, ahablarını davet ederlerdi.

Orta halli ailelerde ise yedi akşam evin erkeği, yedi erkek komşusuna, yedi akşam da evin hanımı komşu hanımlara iftar verirdi. İftarlara çocuklar götürülmez, hatta her evden yaşlı olan bir büyük hanımla orta yaşlısı giderdi.

İftar vermekte gözetilen gaye bilhassa fakirleri doyurmak, nefisleri çekecek, fakat pişirme kudretleri yetismeyecek olanlara güzel yemekler yedirmek olduğu halde, maalesef o zamanki İstanbul halkı iftarları da ekseriya bir gösterişten ibaret kalırdı. Davetli kendi seviyesinde olanları iftara davet ederdi. Bir akşam evinde iftar veren orta halli bir ev hanımı ertesi akşam bir komşusunun iftarına davetli olurdu. Böylece erkekli kadınlı bütün mahalle halkı birbirlerini iftara davet etmekle yarışlardı. Davetsiz iftara gitmek, çok büyük bir sevap sayılırdı. Bu sevaba erenler, kadın veya erkek hep fakir halk idi. Otuz ramazan her akşam bir zengin konağına Tanrı misafiri diye giden fakir erkekler, sabahtan giderek mutfak işlerine yardım edip iftara kalan fakir komşu hanımlar da peççektü.

İFTAR VE SAHUR YEMEKLERİ:

İftara davetli erkek misafirler, davetli oldukları yere top atımına beş on dakika

kala gelirlerdi. Gelince kendilerini karşılıyan ev sahibi ile merhabalaşırlardı. İki uşak, birer mum işkemlesi üzerine oturtulmuş kapaklarının üzerlerinde Edirnenin mis sabunları bulunan piring veya kırmızı bakır kapaklı, geniş kenarlı el leğenlerinin başında, ellerinde ılık su dolu ibrikler ve omuzlarındaki tertemiz kat kat peşkirlerle iftar sofralarının kurulmuş olduğu odada beklerlerdi. Her misafir sofraya oturmadan evvel mutlaka leğende elini, uşağın döktüğü su ile sabunlar, omuzundan verdiği devşirli peşkir ile kurular, sofraya oturur, peşkiri de dizlerine örterdi.

Top atılmaya kadar sofraya başında Selâti selâm çeker, Sünnet-i Seniye olduğu için, sessizce okurlar, topun atılmasını beklerdi. Top atılınca, ya zezem, ya zeytin, ya da Mekke hurması ile besleme çekerek oruç bozulur, sonra kandil çörekleriyle, peynir, zeytin ve reçellerden birkaç lokma alınır, eller, parmaklar sınıye her misafir için ayrı ayrı konmuş olan el bezleriyle silinerek diğer odaya geçilir. Odada seccadeler hazır bulunduruldu. Misafirler, iftara abdestli gelmiş olduklarından, hemen akşam namazının farzına dururlardı. Sofra odasındaki uşaklar da, sofradan iftar takımını kaldırırlar, ortaya çorba kâsesini koyarlardı. Çorbadan sonra, sofraya ya soğanlı pastırma, ya soğanlı sucuk veya kıyma ile mihla, kırılmış yumurta tepsisi gelirdi. Yumurtadan sonra et yemekleri şöyle sıralanırdı: Tencere kebabı veya hindi kızartması, yaprak, kabak, enginar gibi et dolmalarından biri, maydanozlu, ekşili veya terbiyeli kadm budu gibi yumurtalı köftelerden biri, henüz tavadan çıkmış nemse ve puf böreklerinden biri. İftar sofralarına hazır yufka ile yapılmış kalem böreği ko-

nulmazdı. Arkasından zeytinyağlı bir turfanda sebze yemeği, bir samsa hurma gibi hamur tatlısı, et suyu ile pişmiş pilâvla beraber nemse arpası ile pişmiş sütlâc ya, hoşaf yenirdi. En sonra sofraya sütle, gül suyu ile ıslatılmış arasına döğülmüş ceviz veya fıındık konulmuş güllaç tabağı getirilirdi.

Sofradan kalkanlar omuzlarında temiz dürütlü havlularla bekleyen uşakların döktüğü su ile ellerini, ağızlarını, sakal ve bıyıklarını sabunlar, yıkarlar, mindere geçerlerdi. Hemen gelen zarflı fincanlarla, kaküleli kahvelerini, çubuklarını içerlerdi. Biraz sonra gelen şuruplar, misafirlere teravih namazının geldiğini bildirirdi. Şurubunu içen aralığa gider, abdest tazeler, birer ikişer teravih namazına gitmek üzere iftar evinden ayrılırlardı.

Anadolu'da, Rûmelî'de sahur yemeklerinde ekseri gözleme, börek yerlerdi. Kadınlar gece hamur yuğurur, gözlemeleri, börekleri sofraya taze taze getirirlerdi. İstanbul'da sahurda katiyen börek yenilmezdi. Sahur sofralarına kazandibi çöreklerle, kaşar peyniri, gerdan ve dil sövüşü konurdu. Bir akşam pilâv, bir akşam Taygan denilen makarna pişerdi. Herkes birer kâse yoğurt, birer kâse hoşafı pilâvı veya makarnayı yedikten sonra ağzını çalkalayıp niyet etmeden evvel bir kâse hoşafı diker "Yarabbi sana şükürler olsun" diye duasını ve yarınki oruca niyetini tekrarlardı. Niyetten sonra sabah namazına kadar hatim sürerler, sabah ezanları okunurken sabah namazlarını kılıp yatarlar, öğleye kadar uyurlardı.

O zaman devlet kapıları, mektepler, müslüman dükkanları Ramazan-ı Şerifte öğleden sonra açılırdı.

HALK EDEBİYATINDA HAYVAN ADLARI

Hazırlayan: Hayret M. TÜRMEŒ

AT
(MANİLERDE)

Ata binen ağadır
Atın yolu dağadır
Salın sevdiğim salın
Bu türküler sanadır.
Ata binmiş gidiyor
Ata neler ediyor
Yeni yolun tozları
Yarı berbat ediyor.
Ata binip baktı yar
Canevimi yaktı yar
Aydın ondördü gibi
Karşımıza çıktı yar.
Ata vurdum kantarma
Çık bahçeden odama
Sen benim sevdiğimsin
Gir koynuma utanma.
Ata yüklettim tuzu
Doğdu seher yıldızı
Bu gece bana verin
Tonbul memeli kıza
Atım araptır benim
Yüküm şaraptır benim
Suna boylum giderse
İşim haraptır benim.
Atım atım kır atım
Geliyor adım adım
Hiç kimsede kalmadı
Sende kaldı muradım.
Şu gelen atlımıdır
Sorun Bağdatlımıdır
Her gelen yarı sorar
Yar bukadar tatlımıdır.

AT
(KOŞMALARDA)

Yalancı dünyaya geldim gelesi
Bir atı severim birde güzeli
Değip onbeşine kendim bileli
Severim kır atı birde güzeli.
At koşu tutmasını çıktığı zaman
Yah kaval gibi yıktığı zaman
At dört, kız onbeşine yettiği zaman
Severim kır atı birde güzeli.
Atın höyük sağrı, kalkan döşlüsü

Kalem kolanlısı çekiç başlısı
Güzelin dal boylusu samur sağlısı
Severim kır atı birde güzeli.

EŞEK
(MANİLERDE)

Eşegine binsene
İsurgana girsene
Allah bir murat vermiş
Kadirini bilsene.

KOÇ
(HALK TÜRKÜLERİNDE)

Koç koça koçlar katıldı
Bal ile şeker katıldı
Yar yare işmar edince
O yar o yare satıldı.
Yar satıldı yar satıldı
İki can cana katıldı
Koçları Koştum döğene
Kızlar gidiyor kevene
Ergen ergene sarılmış
Birbirini seven sevene.
Yar seviyor yar seviyor
Yüreğim yağrı eriyor

KOYUN
(MANİLERDE)

Ak koyun kara koyun
Memesi dolu koyun
Ben gurbette ölürsem
Adımı dertli koyun.
Ak koyun melemesin
Mor menekşe yemesin
Sevdiğini almyan
Ben evlendim demesin
Ak koyun meler gelir
Dağları deler gelir
Anasız kuzuların
Başına neler gelir.
Ak koyun meler gelir
Dağları deler gelir
Yalnız yatanların
Aklına neler gelir
Ak koyun meler gelir
Dağları deler gelir
Yarı güzel olanın
Başına neler gelir.

ESKİ RAMAZANLAR

Yazan: Raufî MANYAS

Ramazana ayına has âdetler, değişen hayat şartları icabı olarak kaybolmaktadır. Çocukluk ve ilk gençlik çağlarımızda bütün hususiyetlerine şahit olmuş bulduğumuz, bilhassa çok soğuk geçen kış ramazanlarının, hâtıralarını anmamak mümkün değildir. İlk hâdise iftar yani oruç bozma yemeğidir. Oruç biraz su içmek veya bir zeytin tanesi yemek suretiyle bozulur. Sıcak yemekle oruç bozmaya teşebbüs edilmez. İftar sofrası görülecek bir şeydi. İftar sofraları meşhur olan konaklar vardı ve bu konaklarda asgari üç sofra kurulurdu: B'ri haremde hanımlara, ikincisi selâmlıkta evin sahibi ve davetlilerine, üçüncü sofrada konağın fıkâralarına kurulurdu ve bu usul 30 ramazan gecesi tatbik edilirdi.

Bu konakların iftar sofraları cidden görülmeye değer şeylerdi. Herkesin önünde biri yağlı, diğeri susamlı iki simit, yumurtalı bir parça pide ve masanın üzerinde şimdi birçoklarının isimleri dahi unutulmuş, en aşağı beş - on türlü reçel, en başta kayısı, çilek olmak üzere: Hunnab reçeli, menekşe reçeli, kiraz reçeli, karpuz reçeli, sakız reçeli, ağaç kavunu reçeli ve diğerleri, nefis zeytinler, Kayseri pastırması ve sucuğu, halis Balkan kaşarı, Edirne beyaz peyniri, Çerkez peyniri, mevsimine göre dil, kirli hanım, çayır peynirleri ufak kayık tabaklarda yer alırlardı. Çerez faslı bitince muhakkak çorba gelirdi, daha sonra soğanlı pastırma yumurta ve arkadan bir et yemeği, muhakkak iki türlü sebze ve sonra ya börek, fakat ekseriyetle pilâv ve hoşaf gelirdi. Bir ramazan akşamı İkinci Sultan Mahmut, Şeyhülislâm Dürrüzadenin Doğanlılardaki köşküne iftara gitmiş, zira umumi kanaate göre İstanbulun en mükemmel mutfağı ve en nadide yemek takımları Dürrüzadenin konağında imiş. Padişah da bunu bizzat müşahade etmiş fakat hoşafa gelince Padişah bunun âdi bir cam kâse içinde getirildiğini görünce hayretle bu garabete işaret etmiş. Dürrüzade hiç istifini bozmadan: "Arzedeyim efendimiz." demiş. "Hoşafın içine soğutmak için buz koyunca lezzetini bozuyor,

onun için buzu oyup içine hoşafı koyuyorlar" deyince, bu buluş da Hünkârın hoşuna gitmiş, hattâ Dürrüzadenin aşçıbaşısını almağa dahi bir aralık tasarlamış. Fakat sonra vazgeçmiş.

Bu tarihi hâdiseyi merhum Yahya Kemal, gayrivari telâkki eder; Hamdullah Suphi Tanrıöver de Altunzadenin konağında cereyan etmiş der. Fakat Halûk Şehsüvaroğlunun irşadı ile Beyazıt kütüphanesinde bulduğumuz Sabah gazetesi koleksiyonunda filvâki Dürrüzadenin konağında cereyan ettiğini müsbit Balıkhane Nazırı Ali Rıza Beyin hâtıraları mevcuttur.

Bu mükellef iftarlarda ev sahibi, misafirlerin içtimaî mevkilerine göre "diş kirası" denilen hediyeler verirdi ki bunlar ekseriyette bağdan mamûl sigara tabakaları, enfiye kutuları, kehribar tesbihler, sigara ağızlıkları gibi nefis elişî Türk sanatkarları mamulâtı idi.

Benim gençliğimde yetişebildiğim ve hatırladığım meşhur konaklar ve iftarlar şunlardır. Keçecizade Fuat Paşa hafidi Nâzım beyin Sultan Mahmut türbesi karşısındaki konağı. Boğazlar Kumandanı Asafpaşa zade Cemil beyin Moda caddesindeki konağı, Girit eşrafından ve Birinci Meşrutiyet devri mebusu Rami beyin oğlu ve Mırsırlı Prens Fazıl Paşanın damadı Şerif Rami beyin Beşiktaştağı konaklarında tertiplenen mükellef iftarları tarif imkânsızdır. Allah sağlık versin Nâzım ve Şerif beyler hayatladılar. Şerif beyin bir hususiyetini anlatmadan geçemeyeceğim: Mumaleyle Sultan Hamit devri, İkinci Meşrutiyet devri, 1918 - 1938 inkılâp devirlerinin kalbur üstü erkân ve ailelerinin bütün fertlerini, birer birer isim, vazife ve meşgaleleriyle tanıyabilir ki bu sahadaki hâfıza kuvveti şayanı hayrettir.

Ramazana mahsus yemekler de vardır. Kaymaklı güllaç, kayısı pestilî hoşafı, kuru Amasya bamiyası gibi.

Aşağı yukarı elli sene evvel ramazanda oruçsuz olmak suç sayılır ve polis karakola götürürdü. Kadıköylü Refik merhum anlatmıştı, ramazanda bir doktor arkadaşı

TİRE'DE URGANCILIK

Yazan: Gündüz ARTAN

Tire urganları, sağlamlığı ve beyazlığı itibarıyla Anadolumuzun her tarafında ve Balkanlarda tanınmış, şöhret kazanmıştır. İkiyüzele yıldan beri urgancılık sanatının merkezi olan Tire'de şimdi 600 den fazla çark çalışmaktadır. Ege bölgesinde bir urganın veya sicimin sağlamlığını belirtmek için "Tire malıdır" demek âdet haline gelmiştir.

Bugün kurdukları bir birlik vasıtasıyla çalışmalarını düzenleyen urgancılardan 35-40 yıl öncesine kadar bağlı oldukları ananevi teşkilât dikkati çekecek özellikler taşımaktadır. Urgancılardan tamamının bağlı olduğu bu teşkilâtın reisine "usta başı" denir. Usta başılar hileli urgan yapanları cezalandırır, gerekirse meslekten tardeder; yeni ustalara peştemal kuşatıp onları usta ilân eder, urgan borsasını kontrol ederdi.

O yıllarda urgancılık sadece erkeklerle mahsus bir sanat idi. Bu mesleğe giren bir delikanlı, bir ustanın yanında 5-6 yıl çalışırdı. Bir usta yanında çalıştırdığı çıracağına ustalık verebilmek için "Teferrüç" adı verilen bir toplantı tertiplerdi. Şimdiki spor sahasının bulunduğu meydana kazanlar kaynar, bütün ustalar davet edilirdi. Yemekler yendikten sonra usta çıkacak kimsenin işlediği urganlar, ustalar tarafından

titizlikle ve dikkatle incelenirdi. Ustası "ben bunu usta çıkardım, muvafık mı?" diye sorar, ustalar "muvafık" derlerse ustalık tastik edilmiş olurdu. Bundan sonra ustaların elleri öpülürdü. Yeni usta aldığı kâğıtla kendi başına iş yapabiliirdi.

Bugün Tire adliye arşivinde bulunan eski şer'îye mahkemesine ait siciller arasında Tire'de yetişen kendir hakkında II. Mahmut tarafından gönderilmiş olan bir fermanın sureti bulunmaktadır.

19 Safer 1253 tarihini taşıyan bu ferman, o zamanlar Aydın eyaleti müşiri bulunan Yakup Paşa'ya ve Tire naib'ine hitaben yazılmış ve bu makamlara gönderilmiş olup aslı bulunmamıştır.

Bu fermanla donanmaya mensup gemilerin halatları için Tire kazası ahalisinin muafiyeti mukabili evvelce her yıl 'verdikleri elli kantar ham kendir yerine, kantarı 45 kuruş olmak üzere şimdiye kadar göndermekte oldukları kendir parasının 1247 yılından beri 6 senedir gönderilmediği ve yeni gelen 1253 senesinin de buna ilâvesiyle tutarı olan 13750 kuruşun donanma hazinesine teslim etmek üzere fermanı Tire'ye getirecek olan Mustafa Behçet adındaki bir zata verilmesi bildirilmektedir.

lokantaya girmiş yemek yerken polis yakalamış doğru komişere. Komiser: "Sende utanmak arlanmak yok mu, yemek yemişsin" demiş. Doktor da "her ikisi de var amma yemek yemekle alakasını bilmiyordum" diyince komiser "Allah korkusu da mı yok?" diyince Doktor yine: "O da var fakat ne zamandan beri kullarına yemeği yasak etti?" demiş. Bu sefer komiser: Behey gafil, ramazanda olduğumuzu da mı bilmezsin demiş, Doktor: Onu dahi bilirim yalnız benimle ilgisini bilmiyordum diyince komiser, doktoru getiren polise: "Otur şuraya zabıt tut" demiş ve polis kalemi alıp doktora: "Adın ne?" diye sormuş doktor: "Jak Eskinazi" diyince köptiren komiser: Sen benimle alay mı ediyorsun? diye sormuş. Müslüman değil misin?

— Hayır efendim Musevi vatandaşım.
— Neden deminden beri söylemedin?
— Efendim, sormadınız ki. Utanman arlanman yok mu dediniz var dedim. Allah-tan korkun yok mu dediniz o da var dedim. Ramazandan haberin yok mu dediniz ona da var dedim. Efendiye zabıt tut dediniz o da şimdi ismimi sorunca Jak Eskinazi dedim.

Komiser:
— Haydi yıkıl git karşımdan mübarek gün beni günaha sokma, der.

Allah rahmet etsin Refik merhumun hikâyelerinin çoğundan iskonto etmek lâzımdı. Fakat Lâtince meşhur söz mucibince: Doğru değilse bile iyi uyduurulmuş, olduğu için bir ramazan hâtırası olarak naklettim. 17 ŞUBAT 1963

GÖLPAZARI ADI, KURULUŞU, FOLKLORU

Yazan: Muzaffer BATUR

Gölpazarı Panayırından bir görünüş

Gölpazarında Gazimihal Hanı

İLÇENİN ADI

Bugün Bilecik'in bir ilçesi bulunan Gölpazarı'nın adı, eskidenberi bazı değişikliklere maruz kalmıştır. Bugünkü adını almasına sebep merkezî oluşudur. Vaktile bir göl kenarına kurulan bu kasaba, civar köylere nazaran daha merkezî olduğu için pazarcılar burada kurulmuş, Göl zamanla kurumuş, hâlâ da kurumakta devam etmektedir. Bugün bu yerler tarla halindedir. O zaman ilçe gölün pazarı anlamına "GÖLPAZARI" adını almıştır.

Maamafih en eski adının "RESUNŞEL" olduğu, sonraları "DÖNEN, AIÇA, OVA, AKÇAOBA" diye de adlandırıldığı rivayet olunmaktadır.

İLÇENİN COĞRAFİ DURUMU:

Kuzey doğudan Göynükle Bolu'ya, Güney doğudan Mihaliçcik ile Eskişehir'e, Güneyden Söğüt'e, Batı ve Kuzeyden Osmanelina, Batı ve batıgüneyden Bileciğe, Kuzeyden Geyve'ye, Kocaeli'ye huduttur.

İLÇENİN YÜZÖLÇÜMÜ:

1155 Km2 dir. Bu arazinin istifadeye elverişli kısmı 12600 hektar tarla, 40000

hektar ormanlık, 20 hektar meyva bahçesi, 1560 hektar bağ, 350 hektar dutluk, 120 hektar sebzelikler. Cem'an toplamı 54650 hektardır.

İLÇENİN JEOLOJİSİ:

Kazanın arazi teşekkülâtı umumiyetle ikinci ve üçüncü zamanlardadır.

Çukur yerlerdeki göller dördüncü zamanda dolarak aliviyonlu Gölovası, Karaağaç ovası gibi ovaları meydana getirmişlerdir, arazi yüzeyi itibarile doğu ve batı cihte dağlar halinde ilerler. Batı kısmının bünyesi NEOSENLERDEN, PALEOSEN filişlerini ihtiva eder. Kaza içinde indifaî kitleler yoktur. Güney batısındaki Karaağaç ve Salimler köyleri arasında bulunan "Kuruşunlu - Göldağı" üçüncü zamanda meydana gelmiştir.

İLÇENİN MADENLERİ:

Kümbet köyü civarında Bitümlüşt, Bayat ve Susuzlar civarında demir, Derecik civarında grafit ve linyit, Söğütükte linyit madenleri bulunmaktadır. Hamamlı ovası civarındaki sıcak sudan deri hastalıklarında tedavi maksadile istifade edilmektedir.

İLÇENİN DAĞLARI:

En önemlisi ilçenin güney batısındaki 1324 M. olan Sipahi dağlarıdır. Bu dağlar, Şahinler, Kasımlar, Bayat, Çengeller, Gökçeler köylerinin güneyini, Büyükbelen köyünün batısını kaplamaktadır. Dokuz köyü civarında Küçüknara doruğu, Büyüknara doruğu; Kavacak ve Karahasanlar köyü civarında Harmankaya, Gölpazarının kuzeyinde Akçakavak ve Alınç köylerinde Manasır, Kuşçaviran, Akçaöküz köyleri civarındaki SARIÇAM - MALDERE dağı, Dereli köyü civarında ve güneyinde MAMAK, Kuşça köyü civarında KUŞÇA, Kursunlu köyünün batısında KURSUNLU - GÖLDAĞI, Küçük Yenice köyünün doğusunda da Meryem dağları bulunmaktadır.

Kursunlu dağının batıya doğru alçalmasıyla hasıl olan VAYIS dağı ile Susuz köyü dağları arasındaki boyun noktası, VEZİR-HAN Gölpazarı şosesinin geçtiği Dikenli boğazı meydana getirmiştir, bu boğaz Gölpazarı - Karaağaç ovalarını birbirine bağlar, uzunluğu 10 km. yi geçer, önemli bir boğazdır.

KAZADA ESEN RÜZGARLAR VE İKLİM:

Karayel: Yaz aylarında kuzeyden gelir, kuvvetli eser.

Lodos: Kış ve ilk yaz aylarında güneyden eser.

Günyeli: İlk yazın başlarında doğudan vakit, vakit eser.

Don: En çok şubatın olur, mart sonlarına kadar sürer.

Kırağı: Son yazın son ayı içinde, ilk yazın da mart ile nisan ayı ortasında görülür. Suhu net farkı 40 derecedir. Ocakta 10, Temmuzda 35 dereceyi bulur.

Sakarya nehri Bilecekle Gölpazarını birbirinden ayırır. Bu iki yeri 91 M. uzunluğunda demir köprü birbirine bağlar.

Akçay, Kızılçay, Sürümçayı, Yenipazar çayı, Göynük suyu diğer akarsularıdır.

İlçede göl yoktur.

Başlıca yetişen tahıllar: Buğday, çavdar, arpa, yulaf, mısır, kaplıca, mercimek,

nohut, şekerpancari haşhaş, zeyrek, ayçiçeği, susam, pamuktur.

Meyva olarak elma, armut, kiraz, erik, vişne, ayva, dut, kayısı ve cevizden bol miktarda yetiştirilir. İlçede ve köylerde bağcılık oldukça ileri sayılır.

Fasulye, soğan, sarımsak, domates, patates, patlıcan, kavun, karpuz, bol miktarda yetiştirilmektedir.

*

GÖLPAZARINDA (YAĞCI DEDE) MUSTAFA YILDIZDAN DERLENMİŞTİR. YEMEKLER DESTANI

Ramazanda çok tahandan hazetmem
Hemen hemen 50-100 sahan olsun
Nefsime ziyade zevke doyurmam
İster emir veren Şah cihan olsun

Soğanla sarmısak olur mu acı
Etlî pilâv benim başımın tacı
Zerde pilâv dahi onun ilacı
O da boğazıma armağan olsun

Ocaklığımızdaki tavla taşdır
Baklava hep yemeklerin başıdır
Bal, kaymakla helva onun eşidir
Taze pişmiş üstü har, duman olsun

Akşam olur hep sofralar düzülür
Etrafına tiryakiler dizilir
Kahve tütün içip bağrım ezilir
Ekşi (li) çorba bana hem derman olsun

Yassı kadayıftır canımın canı
Tel kadayıf gönlümün tek sultanı
Tatar böreği pek severim anı
İçi hem kıymalı soğanlı olsun

Aşure de gelsin bal ile yağdan
Şeker ile kaymak sel ile sağdan
Kuzu dolması da çıksın aradan
Biri de fırında püryane olsun

Sofra kenarında altın baraklar (Kaşık)
Etrafa dizilmiş yağlı çörekler
Bildircin kebabı, etli börekler

Terbiyeli pişmiş armağan olsun

Kayser (i) pastırması değer cihana
Yumurta bol yağla girsin sahana
Etlî patlıcana olmaz bahane
Etlî banya derdim dermanı olsun

Bu fakire pilâvdan mezar kazılır
Buzlu hoşaf hep ağızda ezilir
Sofra kuruldukça dal kılıç yazılır
Kaşık dalgıç, pideler kalkan olsun

Höşmeri sahana koysan yayılır
Balı lokma birbirinden sayılır
Güvercin kızartmasın gören bayılır
Onu yesem karnım şişmişman olsun

Aşık Mustafa der çoktur işlerim
Tavuk dolmasını sever dişlerim
Kavurma ile de cenge başlarım
Yahni benim ile imtihan olsun.

Bu cihanda uzun müddet kalırsam
İstanbul içinde mukim olursam
Çeşit çeşit bu taamı bulursam
İsterse 6 ay ramazañ olsun.

Bu destan 1308 de 70 sene kadar evvel
yazılmış, ezberlenmiş, bazı yerleri bozulmuştur.

Destanın ise Gölpazarı'na İstanbul'dan
intikal etmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Gölpazarı'nda bir evde yemek hazırlanırken

Bize gelen KİTAPLAR

* Yaşar Nabi NAYIR: "Atatürkçülük Nedir?". Yaşar Nabi'den başka 35 düşünür ve yazar Atatürkçülüğü ve Atatürk'ü anlatıyor. Varlık Faydalı Kitaplar: 29. 12X17 boyunda, 296 sayfa, 5 lira.

* Suut Kemal YETKİN: "Yokuşa Doğru". Denemeler, eleştirmeler. Dernek Yayınları: 8. İsteme adresi: Halkevleri Genel Merkezi, Atatürk Bulvarı, 104, Ankara. 12X17 boyunda, 64 sayfa, 250 kuruş.

* Necip ALSAN: "Eflâton". Hayatı, sanatı, eserleri. Varlık Dünya Klâsikleri: 23. 12X17 boyunda, 128 sayfa, 2 lira.

* Alexandre Dumas FİLS — Tahsin YÜCEL: "Kamelyalı Kadın" Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 56. 12x17 boyunda, 211 sayfa, 4 lira.

* Samih TIRYAKIOĞLU: "Dünya Tarihinde Büyük Siyasî Dâvalar" Varlık Faydalı Kitaplar: 30. 12x17 boyunda, 217 sayfa, 5 lira.

* Mustafa Kemal ATATÜRK (Bugünkü dile çevrilmesinde çalışanlar: Dr. Mehmet Tuğrul, Salâh Birsal, Cahit Öztelli, M. Sunullah Arsoy): "N U T U K" (SÖYLEV)". Birinci Cilt. Türk Dil Kurumu Yayınları: 20. 24x17 boyunda, 296 sayfa, 10 lira.

* Behçet NECATİGİL: "Atatürk Şiirleri". Antoloji. Türk Dil Kurumu Yayınları: 223. 20x14 boyunda, 206 sayfa, 5 lira.

* Hatiboğlu, Özgü, Dilâçar, Ertop, Karaosmanoğlu, Tankut, Koşay: "Atatürk ve Türk Dili". İnceleme ve Anılar. Türk Dil Kurumu Yayınları: 224. 23x16 boyunda, 145 sayfa, 10 lira.

* Reşad Ekrem KOÇU: "Haşmetli Yosmalar". Koçu Yayınları, Posta Kutusu 419, İstanbul. 20x14 boyunda, 80 sayfa 300 kuruş.

* N. Necati ÖZSU: "Diken". Hikâyeler. Yazarın Ulamış — Seferihisar adresinden temin olunur. 20x14 boyunda, 80 sayfa, 250 kuruş.

KARACAĞLAN VE ALİ RIZA YALGIN

Yazan: Afif EVREN

Yıllarca önce, BABALIK gazetesinin koleksiyonlarını gözden geçirirken ünlü saz ve halk şairi "Karacaoğlan"ın hayat ve eserlerinden bahseden bir yazı serisine rastlamıştım. Yazılar, 1922 de Cebelibereket'ten gönderilmişti ve Ali Rıza (Yalgin) imzasını taşıyordu.

O tarihlerde, 1921 - 1922 yıllarında, ün lü halk ve saz şairlerini, etrafıyla incelemiş, eserlerini toplayıp yayımlamış tetkikçi, tenkidci ve tahlilci yazarlar yok denilecek kadar azdı. Üstelik, memleket, millet Milli Kurtuluş Savaş ve dâvasının çabası, havası içinde bulunuyordu. Var, ya da yok olmak bahis mevzuu idi.

Ölüm - kalımın bütün o gürlütüleri içinde, edebî, ilmî çalışmalara kendini veren, o konularla uğraşmaya vakit bulabilen kaç kişi çıkabilirdi?

Peki.. şimdiki adı Osmaniye, o zaman ki adı Cebelibereket olan şehirden "Karacaoğlan"ın hayat ve eserlerine dair yazıları göndermiş olan Ali Rıza ismindeki zat, yazar kimdi? Yazılarını, Konya'da çıkan bir gazeteye göndermiş olduğuna göre, kendisi ya Konyalı idi, ya da, Konya ile herhangi bir ilgisi bulunmalıydı.

Yazılarından, Karacaoğlan'ın hayat ve eserleri üzerinde sürekli ve yorucu bir çalışma ve derlemede bulunduğu anlaşılıyordu. Ve yine, ünlü saz şairini, bütün edebî, aşkî kıymet ve hüviyetile tanıtmamın ilk şerefini: de kendisine ait olduğu, travaylarının müsabet ve müntezir mahsullerile sabit bulunuyordu.

Öte yandan, yıllardan sonra, bazı edebiyat tarihçileriyle halkiyatçı kişilerin, Ali Rıza beyin geçmişteki mevsuk büyük edebî hizmet ve emeklerine gölge düşürdükleri; hattâ hazıra kondukları seziliyordu.

Nitekim, yeni harflerin kabulü sırasında Konyada öğretmen olarak bulunan Sadettin Nüzhet Ergun, rahmetli bilginleri, mizden Ferit Uğur'un iykaz ve rehberliği ile BABALIK'ta, Ali Rıza Bey'in o yazılarını görmüş, derlenmiş o toplu bilgilerden geniş ölçüde faydalanmıştı. Karacaoğlan'ın hayatına ait bilgi ile bir hayli türkü ve koşmasını, Ali Rıza Bey merhumun emek mahsulü ya-

zaları arasından aldığı; sonradan yaptığımız karşılaştırmalardan ortaya çıkmıştır.

Oysa ki, Ali Rıza bey, Sadettin Nüzhet Ergun'dan çok evvel Karacaoğlan'ın konup geçtiği yerlerde, onun aşkî ve edebî menkıbelerini, Yarbuz bucağının Çamçatağı yaylâsında çok yaşlı Yörüklerin ağızlarından, koşmalarıyla türkülerini sazlarından dinlemiş bulunuyordu.

*

Ben, bunun üzerine (1950 - 1952) Ali Rıza Beyin, sonradan gelenlerin çalışmalarına tekaddüm eden edebî hizmetini belirtmek amacı ile, yine BABALIK gazetesinde bir seri yazı yazdım.

Günlerden sonra, İstanbulda İhsan Hınçer'le temasında yazılarımızı gören Ali Rıza bey, kimliğini ve hayatta bulunduğunu açıkladı, benimle de mektuplaşmaya başladı.

Ali Rıza bey, geçmişteki edebî hizmet ve emeğinin unutulmamış olmasından son derece duygulanmış ve memnun kalmıştı. O kadar ki, İstanbuldaki arkadaşlarımızın yanında yazılarımızı okurken, göz yaşlarını tutamamıştı. Bize yazdığı mektuplardaki içli cümlelerle dolu ifadeleri de, bunu teyit ediyordu.

İlk mektubunda, Bursa'nın M. Kemalpaşa ilçesinde öğretmen iken düşman istilâsı üzerine, Kuvvayı Milliye İstihbarat teşkilâtında vazife aldığını, sonra Konya'ya gelerek Rehberi Hünriyet İlkokuluna Müdür ve müteakiben ilk tedrisat müfettişi olduğunu bildiriyordu. O zamanki öğretmen arkadaşlarından birisi ile çekilmiş resmini de göndermişti.

Resmini görür görmez, kendisini derhal hatırlamıştım. Biz Konya Anadolu Nümunel İntibah mektebinde iken bir gün dersaneye, başı kalpaklı, sakallı, keskin, zeki bakışlı sarışın bir zat girmişti. Üstünde, yakası kürklü avcı biçimi ceket, ayağında külot pantolon ve çizmeler vardı. Sonradan müfettiş olduğunu öğrenmiştik. İşte Ali Rıza bey o zattı.

Zaten, pek genç yaşında olmasına rağmen, Konya'da sakal bırakmak lüzum ve mecburiyetini hissettiğine, mektubunda da işaret ediyordu. O kıyafetle çekilmiş resmi, merhum Babalıkçı Mazhar beyin albümünde

ARAŞTIRMALARI

de vardı. (1)

Eski şuâra tezkerelerinin ve cönklerin bazılarında, Karacaoğlan'ın hayatına dair kısaca ve dağınık bilgilerle eserlerinden parçalar görülmüştür. Bunların hemen hemen çoğu, O'nu hakkıyla, bütün kıymet ve veçheleriyle tanıtmaktan uzak kalmış şeylerdir.

Bu itibarla Ali Rıza (Yalgin) beyin, Karacaoğlan'ın hayatı üzerinde derli toplu bilgi vermesi, koşma ve türkülerini derlemiş olması, edebiyat tarihimize edilmiş mukaddem, özlü ve değerli bir hizmet sayılmak lâzımdır.

Ali Rıza beyde, namılı halk ve saz şairinin hayatını yazmak, eserlerini derlemek merak ve iştiyakı Konya'da uyanmış ve başlamıştır.

Merhum burada ilk tedrisat müfettişi iken Seydişehir'ne de gider, Küpeli dağında bir yörük oymağına rastlar. Kendisini çadırına misafir eden Oğuz Pehlivan adındaki oymak beyi asılı duran sazını eline alır, şöyle başlayan bir türkü söyler:

Dün sabah erkenden yâre uğradım

Yorgunsun sevgilim en dedi bana!

Ali Rıza bey söylenen türkünün kime ait olduğunu sorar ve Karacaoğlan'ın olduğunu öğrenince tesbit ve zapteder. Anlar ki, Karacaoğlan'ın edebî ve aşkî hatıralarıyla eserleri, en çok Yörükler arasında yaşamaktadır.

Çünkü Karacaoğlan, bütün ömrü boyunca dağlardan dağlara, obalardan obalara, yaylâlardan yaylâlara konup göçmüştü, yarık ve içli türkülerini, Yörük dilberlerine çamlar altında, pınarbaşlarında, ya da kır menekşeleriyle portakal çiçeklerinin kokuları içinde yakmış ve söylemiştir. Onları çok sevmiş, onlara yürekten bağlanmış, hep onları terennüm etmiştir. Tutuşan, hiç sönmeyen gönül atesini şaheserlerinde dile getirmiştir. "Me. selâ:

Ak gerdanın altı zemzem pınarı

Ağzımı verdim de kandırdı beni'

Demekten kendini alamamıştır.

Ali Rıza bey sonra gittiği her yerde, O'nun hayatına ait bilgileri, onun eserlerini toplamaya başlamış ve çalışmıştır.

Adanada bulunduğu sıralarda (1922) bir aralık Cebelibereket'in Yarbuz bucağına Müdür tayin edilmiş, Karacaoğlan'ın ömrüne ve aşklarına sahne olan çamlı dağlarda, por-

takallı yaylâlarda, inleyen sazlardan hep onun türkülerini ve koşmalarını, asırlık ihtiyarlarından hep onun efsaneleşen hikâye ve menkıbelerini dinlemiştir. Ve sonra da tesbit ve zapt ettiklerini oradan BABALIK gazetesine göndermiştir.

İşte bundan sonradır ki, sayıları yavaş yavaş artmaya başlayan genç edebiyat tarihçileri, 1926 dan bu yana Karacaoğlan'ın edebî kıymet ve şahsiyeti, mahsulleri üzerine eğilmeye başlamışlardır.

Nitekim, yukarıda da kaydettiğim gibi, Ali Rıza beyin yazılarından ilk defa geniş ölçüde faydalanan merhum Sadettin Nüzhet Ergun olmuştur. Karacaoğlan'ın hayat ve eserleri üzerine çıkardığı kitap müteaddit defalar basılmıştır. Bu da Karacaoğlan'ın koşma ve türkülerinin halk edebiyatımızdaki yerinin önem ve değerini gösteren, belirten delillerdendir.

Aslen Rumeli'li olan Ali Rıza bey, en son vazifesi olan Bursa Müzesi Müdürlüğünden emekliye ayrılmış, İstanbul'un Tuzla ilçesine yerleşmiştir. Son muhitinde de çok seviliyor ve sayılıyordu.

Birkaç yıl önce vefat ettiğini öğrendiğim zaman, derin bir teessür duymuştum.

Folklor ve etnografya sahalarındaki çalışmalarının mahsulleri olan basılmış muhtelif kıymetli eserleri vardır. Dergilerde, bu arada "Türk Folklor Araştırmaları Dergisi" nde de inceleme ve araştırma yazıları çıkmıştır.

Öyle tahmin ediyorum ki, vefatında, yaşı 70 i geçkin bulunuyordu.

Bize gönderdiği mektuplarının birinde, Konya'yı sevdiğinden, iyi hatıralarını taşımakta ve saklamakta olduğundan da bahsediyordu.

Ölümü dolayısıyla Ali Rıza Yalgin hakkında en geniş bilgiyi, İhsan Hınçer, Türk Folklor Araştırmalarının cilt 6, No. 143, Haziran 1961 sayısında vermiştir.

(1) — Ali Rıza (Yalgin) beye dair eski harflerle yazılmış, fakat basılmamış bir broşürüm (bana gönderdiği resmîle birlikte) Ankara Millî Kütüphanelerindedir.

O zamanki resimlerinden, rahmetli M. Ferit Uğur'un hususî kütüphanelerinde veya albümünde de bulunması muhtemeldir.

AŞIK HICRANI

Yazan: Mahmut Kemal YANBEY

İspir kazasının Ahbunus köyünde 1908 senesinde doğmuştur. "Ahbunus köyü Bayburt'da yedi saat mesafede olup, bütün bu köy halkı alış verişlerini Bayburt'ta yaparlar." Emiş oğullarından İlyas namındaki zatın oğludur. Asıl adı Hacıdır. 1930 tarihinde Polathanede işçilikle meşgul iken orada birdenbire şiir söylemeğe başlamıştır. Sekiz senedir (1937 de) menbaından coşan, ve daima sel gibi akan bu halk şâirimiz gelecekte çok mühim eserler ibda edecektir.

Hicrânî'ye ve eserlerine ait tarafımızdan ayrıca bir etüd hazırlanmaktadır. (Ahbunus 961 yılındanberi Bayburda bağlıdır)

HICRANİ'DEN PARÇALAR

KOŞMA

Evvel esaletten bildirim halim
Bize bu servinin ummanı derler
Bağubanım İrşadı, servim Celâli
Bize o çiçeğin reyhani derler.

Okuttular bize dilden pünhanı
Her birinden aldım nice makamı
Tüccarım Zihnîdir, çevrem Sümmânî
Bize o tüccarlar nişanı derler.

Vilâyet Erzurum Sancağım İspir
Öz anayurdumda görmüşüm tahsil
Okuyup yazdırdım künyemi bir bir
Bize Ahbunuslu Hicranî derler.

Hoş beş zamandır meclisi devran
Alâ ikametli baylar merhaba
Bayburt Halkevine tebdili mekân
Buyurun dâvetli baylar merhaba

Şen olsun halkevi ismi edalı
Doldurur sakiler eli badeli
Erbabi hünerli beyli, zadeli
Hüsni adaletli baylar merhaba.

Elmas, yakut, mücevherde, hatemde
Tüccarı Dağistan, kisbi Acemde
Rumeli, Bağdatta, Basrada, Şamda
Şerefi kıymetli baylar merhaba.

Divani devlette kurmuş kökü han

Nasıl medheyleyim tahtı Süleyman
Bayburt ikliminde meclisi devran
İlmî kemaletli baylar merhaba.

Geda Hicranî'yim olmam aşıkâr
Bin oldu sizinle bu gün iftihar
Kâtibi kudreti kalem seyredir
İlmî adaletli baylar merhaba.

Aciz kaldım bu gönlümün elinden
Nerde hâkim görse dâvaya gider
El çekmez tabibten her dem yareli
Kuşanmış kılıcın kavgaya gider

Halime giriftar olmadı gönül
Asla bir kararda durmadı gönül
Kocaldı, kocaldı durmadı gönül
Bezemiş kendini havaya gider.

Gâhi meyhaneden girer mektebe
Gâhi âlim olur bakar kitaba
Gâhi ebabildir konar turaba
Gâhi anka gibi semaya gider

Gâhi derbederdir gâhi dervişan
Gâhi gülmektedir gâhi perişan
Gâhi viranede olur baykuşan
Gâhi bülbül gibi bahçeye gider.

Gâhi cevher olur düşer kantara
Gâhi dellâl olur çıkar pazara
Gâhi kaygım çeker kenara
Gâhi kaptan olur deryaya gider.

İklimi gönlümün her hateminden
Tefsiri tıbyanda olan sohbetten
Hey geda Hicranî uyan gafletten
Bu geçen günlerin havaya gider.

Pirlerin elinden dolu peymane
Dolmuş kâseleri ihşana gider
Yine coşa geldi feyyazı aşkım
Tevhidi tahlilim süphana gider

İlmî ezelden kuruldu meydan
Cümle ervahında buldu bir derman
Nahnî kaseynade taksimi ferman
Herkes hîdmet ile nişana gider.

ARAŞTIRMALARI

Sorma hikmetinden bana mevlâyı
Altı günde halk eyledi dünyayı
Bütün mevcudatı olan eşyayı
Herkes Allah deyüp divana gider

Açım bu dünyanın asaletinden
İstersen bildirim izahatından
Cümle yaradılan mevcudatından
Künye kalemidir fermana gider.

Bir saniyede yaradamaz mı Süphan
Demişti hem aceletü mineşşeytan
Etteennide yetişir rahman
Anıncün altı gün cihana gider.

Kimbilir kimdedir Hakkın ihşanı
Harap diye zem etmezem insanı
Çekti kervanım geda Hicranî
Küntü kenz olan dükkâna gider.

Zümrei aşıkân ehli muhabbet
Güllere konmanın zamanı geldi
Ahlâkı halk ile güzel nasihat
Hoş sohbet etmenin zamanı geldi.

Her bir kelâmda var yüzbin kes akça
Kıymetini bilir verir sarrafa
Servi kamet üzre bezendi bahçe
Bülbüller ötmenin zamanı geldi.

El çek gönül el çek kılıkalinden
Beğenmedim senin bu ahvalinden
Hidayet bağından servi dalından
Gül alıp satmanın zamanı geldi.

Gel gönül gel olma bibehtü figan
Bu yola düşenler bulamaz imkân
Cümleye kurbandır bu sefil Hicran
El ele tutmanın zamanı geldi.

Barekâllah sana Aşık İlhamî
Kelâmı gevherin bahalı bugün
Seyahat burcunda gezdin âlemi
Kanadın ankadan havalı bugün.

Dilin meftun olmuş şahlar şahına
Senin bu uçuşun benzer şahine
Aşkın dükkânında sır dezgâhına
Sende ebrîşümden hali var bugün.

Beni mecnun etti o heybet sesin.
Miski anber saçar dilde nefesin

Zümrei âşıktâ ilham mahlesin
Pirlerden imzan var künyeli bugün.

Yedi yıldır namem gelmez yarımından
Ben ölüürüm efkârımdan ârımdan
Uğrama bahrime geç kenarımdan
Hicranî'yim, başım kavgalı bugün.

(Şairliğe heveskâr 13-14 yaşlarında
Recep için söylemiştir.)

Hoş geldin bahçeye firağı bülbül
Nerden öğrenmişsin bu dağı bülbül
Gönlüm mestan oldu mürgü zarından
Kalpte uyandırdın firağı bülbül.

Seyyahı âlemde bir zaman dolan
Gâhi durulmalı gâhi dem bulan
Aşkın pazarından dolandır peyman
Olursun bir pirin çırağı bülbül.

Sakla cevher gibi al bu sözümden
Ehli kâmil belli olur yüzünden
İsterim iraklanma gözümde
Ağyarlar kurarlar duzağı bülbül.

Yetişir Mevlânın lütfu, rahmeti
Aşık olan çeker sayı gayreti
Aynına takarlar pirler mir'ati
Görürsün yakını, irâğı bülbül.

Gezer dolaşırsın bağı, bağbanı
Kenzülirrahmanda mektep irfanı
Orda okuturlar her aşıkânı
Gezersin köşeyi bucağı bülbül.

Neden o göz yaşım çağladı akdı
Bu sefil Hicran'ı derde bıraktı
Gelende zamanı gelende vakti
Yanar kalpte aşkın ocağı bülbül.

ANKARA BAYİLERİMİZ

Dergimizin Ankara'daki satış yerleri; Yenişehir'de Kocabeyoğlu Pasa-
ji, No. 117 de AYDIN, Ulus'ta BER-
KALP kitabevidir. Okuyucularımı-
za duyururuz.

SARAYBOSNA'DA YAPILAN TÖREN

Yazan: İhsan HİNÇER

Sarajevo (okunuşu: Sarayevu, Türkler zamanındaki adı Saraybosna, Bosnasaray veya Sarayova) Millî Müzesinin (Zemaljski Muzej) kuruluşunun 75. yıldönümü dolayısıyla Dünyanın her yönünden Yugoslavya'ya tanınmış müzeciler, bilim adamları gelmiştir. Ayrıca Yugoslavya için den de bütün müze idarecileri, arkeologlar, etnografiler, folklorcular Millî Müze'nin misafiri olarak davet olunmuştur.

4 Ekim 1963 günü bütün yerli ve yabancı davetliler, program gereğince Saraybosna Felsefe Fakültesi'nde kendilerine ayrılan yerlere alındılar. Salon tamamen doluktan sonra, töreni idare etmek için başkanlığa Saraybosna Üniversitesi Profesörlerinden Dr. Ethem Çağmo getirildi. Yabancı ve yerli bilim adamları kısa birer konuşma yaparak Zemaljski Muzei'ne başarılar dilediler. Çalışmalarını takdirle andılar. Bu arada Türk etnografileri, folkloristleri adına ben de Türkçe vazıp Doç. Dr. Hasan Kalası'ya Yugoslav dilinde hazırlanmış olduğum tebriklerimizle birlikte teşekkürümüzü de ifade eden yazıyı Müze Direktörü Dr. Alojz Benac'a bir Türk bayrağı ile birlikte taktım.

Bütün bu kısa tebrik konuşmalarından sonra Zemaljski Muzej Müdürü Dr. Alojz Benac, Müzenin tarihçesi, kuruluşu, çalışmaları hakkında geniş bilgi verdi. Bir saate yakın devam eden bu konuşma sonunda törene katılan ve gezi notlarımızın birinci yazısında savdığımız memleket delegelerine teşekkürle sözlerini bitirdi.

Merasim, Saraybosna televizyonu tarafından filme çekildi. Daha sonra da televizyonla bütün Yugoslavya'ya yayımlandı. Geniş bilgi verildi.

Felsefe Fakültesi'ndeki bu töreni saat 10.30 da Zemaljski Muzei'de yapılan tören takip etti. Buradaki törende Bosna - Hersek Arşiv Genel Müdürü ve Müzeler İstisare Kurulu Başkanı Slavko Micanović kısa bir konuşma yaparak, Millî Müze'nin 75. yıldönümü şeref plakasını actı. Bunu takiben de davetliler 4 kısımdan meydana gelen müzenin çeşitli seksiyonlarını gezdiler.

Zemaljski Muzej, Yugoslavya'nın en eski değerli eserleri bünyesinde toplanan bir müzedir. Müze şu kısımlara ayrılmaktadır:

1 — Arkeoloji, 2 — Etnografya, 3 — Biyoloji - Jeoloji, 4 — Bibliyotek.

Müze, bünyesinde topladığı bu seksiyonlarda çok geniş koleksiyonlara sahip bulunmaktadır. Geniş bir kitaplığı vardır. Yugoslavya'da yetişen hercins nebat, ağaç ile hayvan, kuş koleksiyonları çok zengindir. Maden kısmı geniş salonları kaplamaktadır. Arkeoloji sahasında da bir hayli çalışılmış ve eski zamanlara ait eserler günışığına çıkarılmıştır. Bunların bir kısmı yerlerinde, bir kısmı da müzede, müzenin bahçesinde muhafaza olunmaktadır.

Etnografya kısmı da keza aynı zenginliktedir. Bilhassa Türk ve İslâm eserleri bu seksiyonun en eşsiz eserlerini teşkil etmektedir. Eski Türk beylerinin konakları, müzenin inşaatı sırasında buraya getirilip monte edilmiştir. Eşya alanında da avni çeşitlilik ve zenginlik gözlerin önüne serilmiştir. Bu kısmı gezerken kendimi bir müzede değil, âdeti eski bir Türk evinde zannettim. Ahşap, oymalı, tavanları nakışlı, trabzanlı, sumandırallı, dolaplı, yüklüklü, harımcıklı, tahtaboshlu, haremlik ve selâmlıklı, besikli, sinili, sofralı, sedirli, kilimli, yastıklı, minderli ve kafesli tam bir Türk konağı ile karşılaşmışım. Bu konak, müze binasının odalarına göre monte edilmiştir. Müze binası yapılırken içine konakların monte edilebilmesi için onun ölçülerine göre inşa edilmiş.

Müzenin Etnografya kısmını gezerken antropogeograf Jarko Ilić ile tanıştım. Bu gerç ziraat usulleri ve âletleri konusunda çalışıyormuş. Türk olduğumu öğrenince berden Karagöz hakkında bazı bilgiler istedi. Bu arada elindeki malzeme ile Karadağ'da Çetinye şehrinde Karagöz konulu bir de konferans vermiş olduğunu söyledi.

Bana, Saraybosna'da geçirdiğim bu ikinci günde hem Zemaljski Muzej Müdür Yardımcısı Dr. Abdullah Şikalic, hem de Saraybosna Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsünün profesörlerinden Dr. Hamit Hacıbeğic

mihmandarlık yaptılar. Prof. Hamit Hacıbeğic, İstanbul Hukuk Fakültesinde tahsilini yapmış bir tarihçi ve hukukçudur. Yugoslavya'daki Türk eserleri ve izleri hakkında Şarkiyat Enstitüsü yıllıklarında devamlı faydalı bilim yazıları yayınladığı gibi, son defa toplanan Müsteşrikler Kongresinde de yine Türklerle ilgili ve Türkçe olarak verdiği bildirisi büyük ilgi toplamıştır. Abdullah Şikalic ise, birkaç yıl evvel "Yugoslav Dilinde Türkçe Kelime ve Ekler" adlı iki ciltlik bir eser yayınlamıştır. Bu eser, 6500 Türkçe kelimenin bugün Yugoslav dilinde (Sırpça) yaşadığını bilim açısından ortaya koymuştur. Hâlen bu eserini genişletmektedir. Yakında ikinci baskısı yayımlanacaktır.

İşte, Sarajevo'da kaldığım müddetçe bu iki bilim adamının büyük müzaheretlerini gördüğüm içindir ki, hiç bir yabancılık çekmedim. Beni aydınlattılar. Her hususta yardımlarını esirgemediler.

Aynı gün öğleden sonra bütün ziyaretçiler toplu bir halde Evropa Otelinden şehrin merkezinde bulunan ve şehre hâkim bir manzara arzeden Gazi Hüseyin Bey Camii'ni, daha sonra Kurşunlu Medresesi, Kazan-

culuk Çarşısını doluştuk. Burada bir ilgili tarafından cami, medrese ve çarşı hakkında bilgi verildi. Cami, Beyazıt'ın annesi tarafından akrabası olan Bosna Sancak Beyi Gazi Hüseyin Bey tarafından 1532 yılında inşa edilmiştir. Gerek Cami ve Medrese, gerekse Kazanculuk (Bursa) Çarşısı Eski Eserleri Koruma Teşkilâtı tarafından himaye olunmaktadır. Buradaki saat Kulesi de Türkler zamanından kalma olup, adı dahi Sahatkula olarak Türkçe söylenmektedir.

Halen Saraybosna'da 77 cami ve mescit mevcuttur. Evropa Otelindeki pencereden baktığım zaman yalnız karşıma düşen kısımda 12 tane minare saydım. Bunlardan birisi olan Hünkâr Camiine öğle ezanile birlikte yeşil bayrak çekilmekte, ikinci ezanı okunurken indirilmektedir. Dr. Hamit Hacıbeğic, bu âdetin 90 yıldanberi devam ettiğini belirtti.

Çarşı gezildikten sonra Saraybosna Belediye binası adile tanınan Millî Kitaplık ziyareti olundu. Aynı binada Bosna - Hersek Akademisi de çalışmaktadır. Müteakiben Vilâyet Konağı'na gittik. Bu bina da 100 yıl evvel Türkler tarafından yapılmıştır. Türkçe isminin muhafaza eden konak-

Eski Saraybosna'nın Cami ve minareleri ile Başçarşıya'nın bugünkü görünüşü

AŞIK ŞENLİK'İN ŞİRLERİ

— III —

Derleyen: İsmail AŞIKOĞLU

Ey felek senin elinden âbâd olan görmedim
Çengine düşüp bir daha geri gelen görmedim
Hökmeyledi gafdan gafa nice Sultan Süleyman
Tahtında bergarur olup bina salan görmedim

Arşta kalem lâfûmefüz gark oluptur nuruna
Hâkta İncil, Zebut, Tevrat yeter onun sırrına
Kur'andan nasihat alan daha iner derine
Dadlıhak olan kullarda nahak yalan görme

Sefil Şenlik derde düşüp aşk ucundan
zardadı (r)

Ol hüdamın hoş nişanı en iptida nurdadı (r)
Can gurban olsa Çıldır'a âhâb erkân
ordadı (r)

Diyâr-ı gurbet ellerde gadir bilen görmedim

tan sonra hemen yanındaki ek binalarda
faaliyet gösteren Bosna - Hersek Millet
Meclisi binasında Başkan Rato Dukoniç ile
İcra Kurulu Başkanı Hasan Birkic'i ziyaret
ettik.

Bugünkü programın son kısmı 1. Dün-
ya Savaşının çıkmasına sebep olan Avus-
turya Veliâhtı Arşidük Ferdinand'ın öldü-
rıldığı yeri ziyaret etti. Burası hemen Ev-
ropa Oteline mücavir bir sokak başı idi.
Önünden geniş bir cadde, caddenin önün-
den de Miliçka çayı geçiyordu. Ferdinand'ı
öldüren Sırbistanı Kurtarma Teşkilâtı fe-
daisi Princi'nin ayak izlerini temsilen kal-
dırıma ayak izleri çizilmiş, köşedeki bina
da restore edilerek Princi Müzesi haline ge-
tirilmiş, yan cephesine de suikast ânında
çekilen fotoğrafın kabartması çizilmiştir.

Gece ise Dom Armî'de (Orduevi) Bos-
nasaray Belediye Başkanı Vaso Radic'in
yabancı misafirlerle Yugoslavya Müzecile-
rine ziyafeti vardı. Bu parlak ziyafete Prof.
Hamit Hacibeğić ve Dr. Abdullah Şikalic-
le gittik. Çok samimi bir hava içinde geçen
ziyafet'te herkes çeşitli içkiler alırken biz
Yugoslavya, bilhassa Saray - Bosna'da da
millî içki olarak miras bıraktığımız "Raki"-
den başka birşey imedik. Yugoslav rakısı
25-26 derecedir ve erikten mamul olup, ana-
sonsuzdur.

(Bergarur: "Berkarar" daimâ.
Lâfûmefüz: "Levh"ü mefhuz" saklı, levha.)

İster ihtiyar ol, ister nevcivan
Bu dünyada bakı kalan öğünsün
Meraksız fikirsiz, gamsız her zaman
Her zaman şad olup gülen öğünsün
Müddetki Hazreti Âdemden beri
Okunmaz defteri bilinmez sırrı
Bu dünyadan gitti nice bin biri
Ahretten dünyaya gelen öğünsün
Sefil Şenlik diyer (der) bu dünya fânî
İskender, Urustam (Rüstem) Süleyman hanı
Ecel pazarından kurtaran canı
Azrailden mühlet alan öğünsün
(Nevcivan: Taze, genç. Delikanlı.)

Meded Allah gönül kuşu kafeste
Çıkar şirin candan ayırma meni
Pervaneyem aşk oduna yanatam
Bu (aşk) Suzandan) ayırma meni
Bu cihanda çokdu(r) şirli odalar
Bana yanar oldu beyler gedalar
Tükendi tarihler, doldu vâdeler
Eş, yaren, yoldaştan ayırma meni
Götüreler müsellenin (mussalla) taşına
Ağlaşalar cenazemin peşine
Meni götürerler gabir başına
Orada Kur'andan avırma meni
Gabir ki örtülüp telkin verende
Sualcılar gelip sual soranda
Gabir sıkı ruh cesete girende
Yarabbi lisandan ayırma meni
Men Senlişem arşa çıktı amanım
Dahi senden özge yohdu (voktur) günahım
Sana sığınmışam gani süphanım
Zerrece imandan ayırma meni
(Özge: Baska.)

DOKSANÜC KOCAKLAMASI

Ehli - İslâm olan esitsin bilsin
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana
İstersé uruset (Rus) ne ki var gelsin
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana
Guşanın (kusanın) gılcı (kılıcı) geyinin donu
Kavea bulutları sardı her yanı
Doğdu koc yiğidin san alma rünü
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Asker olan bölük bölük bölünür
Sandınız mı Kars kalesi alınır
Boz atlar üstünde kılıç çalınır
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana
Gavga günü namert sapa yer arar
Er olan göğsünü düşmana gerer
Cemî ervah bizlen meydana girer
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Hele Alosmanın görmemiş zorun
Din gayreti olan tedarik görün
At tepin baş kesin Kazak'ı kurun
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana
Benesferdir bilin Urus'un esli
Orman yabanisi, balıkcı nesli
Hınzır sürüsüne dalın kurt misli
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Şenlik ne durursun atlara binin
Sıyra kılıç düşman üstüne dönün
Artacaktır şanı bu Alosmanın
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana
(Uruset, Urus: Rus.
Benesfer: Serseri (burada).
Sıyra kılıç: Yalın kılıç.)

DEDİM - DEDİ

Dedim dilber naz eyleme
Dedi kef - kef ataram men
Dedim kaşın teherlenif (p)
Dedi müjgân ataram men
Dedim ay gız edâlısan
Dedi oğlan ne delisen
Dedim bülbül sedâlısan
Dedi seher öterem men
Dedim güneş yüzün bedir
Dedi hoş yaratif (p) kadir
Dedim senin peşen nedir
Dedi maha gata'am men

Yıllık abonesi: 12,
altı aylık abonesi: 6
liradır.

Yurd dışı senelik abone:
3\$, 1£

Yazı İşlerini Filtlen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HINÇER

SEKRETER: BORA HINÇER

Mektup ve havale için adres: Posta Kutusu: 46, Aksaray — İstanbul

TÜRK FOLKLOR DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR

Dedim şahsın şemsi nurda
Dedi galgamışam habda
Dedim sende var mı sevda
Dedi bihaber yataaram men
Dedim Şenlik sana yardı (r)
Dedi vefadarım vardı
Dedim şahsın şemsi nurda
Dedi kef - kef ataram men.
(Peşe: Sanat.)

(Dedim - Dedi:

Bu da, konuşma veya semailerde âşık ile sevgi-
lisi'nin birer "yaprak" mısra ile karşılıklı
(diyalog gibi) konuşmasına denir. Bu de-
yişlerde şâir "Dedim", sevgilisi de "Dedi"
veya "Dedi ki" seslenişleri ile ayırılır.)

Karşı - beri, Karşılama:

Saz şairlerinden iki veya daha çoğunun
bir araya gelerek "ehl-i dil" ve "ârif" kim-
seler karşısında "imtihan olması" veya kar-
şılıklı değişmesine "münâzara" sına denir.
Çok heyecanlı ve bazan güreşlerde olduğu gi-
bi "yançıklı" (taraf tutmalı) geçen "Kar-
sı - Beri" veya "karşılama"da yol, erkân
şöyledir: Önce, yaşlı veya üstat sayılan, ya-
hut (dışarıdan gelme) olan deyişe başlar.
Ondan sonra, yani birer takım deyiş bitince,
ötekiler sıra ile öncü olarak söze başlar ve
istedikleri gibi "ayak açar" lar. Buna mü-
şâ'la anlamına "deyişme" dahi denir. "Kar-
şılama" veya "Karşı - Beri" sırasında şakalı,
kinayeli deyişilirse, buna "ilişme"; "ta'riz" li
olursa, "Dokundurma", tartışmalı olursa
"Atışma" adları verilir. Çıldır'lı Şenlik ile
Narman'lı Şümmânî "Karşılama"nda her
üçü de (ilişme, dokundurma, atışma) örnek-
leri görülür.

(Kırzioğlu M. Fahrettin, Türk Dili, S. 12)
(Gelecek yazıda bitecek)

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir
Dizgi ve Baskı: Seri-İş
Matbaacılık Ortaklığı
Ankara Cad. 107 İstanbul

bütçen müsaitse." demiş. Kadın da: "Hay hay yavrum, tutalım." demiş. Birkaç gün sonra bir çoban bulmuşlar. Verivermişler hayvanları çobana. Yalnız onlar kontrol ederlermiş o kadar. Hayatları hayat olmuş artık. Nasıl olmasınmış ki Allahın her günü bir çikın altın, bunlar üstüste yığılınca ne olur acaba? Koyacak yer bulamayacaklar tabii Kocakarı oğlana güzel güzel, çeşit çeşit rubalar yaptırmış. Günlerden bir gün şehre göndermiş oğlanı kocakarı. Oğlan gitmeden önce tenbih etmiş: "Kahveye varınca hütür kahvedeki halka kahve ismarlıyacaksın, ke... di fincanını da altınla dolduracak garsona vereceksin; açsıya gidersen aynı şekilde hareket edeceksin" diye. Oğlan şehre varınca büyük bir kahvehaneye rastlamış. Oturmuş bir köşeye. Garsonu çağırmış: "Bana bak demiş, şurada oturan bütün müşterilerinize birer kahve yapar mısın?" demiş. Garson "Başüstüne" demiş. Az sonra da bütün müşterilere kahveler gelmiş. Kahvehanedeki

ler yan yan bakmağa başlamışlar bizim oğlana. "Bu cömert bey çocuğu da kim?" diye Kahveler içilmiş. Oğlan fincanı altınla doldurmuş ve garsonu: "Hey al sunu!" diye çağırmış. Garson çil çil altınları görünce dil boğazına gitmiş. Neden sonra: "Aman efendim biz bunu bozamayız." diye kekelemiş. Oğlan "Senin meyine gerek al dedik al vesselâm." Garson derhal fincanı ortadan kaldırmış. Oradan kalkmış diğer yerlere gitmiş. Her gittiği yerde aynı şekilde hareket etmiş. Bir böyle iki böyle derken çocuğu tanımayan, saymayan kalmamış. Çocuklardan tutun da aksakalı ihtiyarlara varıncaya dek. Yine günlerde bir gün kahveye gitmiş. Bir de bakmış ki kahvede kimsecikler yok. Ocakta pinekleleyen garsona: "Hergün tıklım tıklım olan kahvede bugün kimseler yok. Bunun sebebi, hikmeti nedir?" Garson: "Komsu kentte bir dünya güzeli vardır.

(Gelecek sayıda bitecek)

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

Sermayesi 20.000.000 T. L. Merkezi: İstanbul

Şubeleri:

Istanbul	İzmir	Samsun
Beyoğlu	Ankara	Konya
Galata	Yenişehir	İskenderun
Kadıköy	(Ankara)	Mersin
Osmanbey	Adana	Bursa
Hasköy	Çapa	Bakırköy
Beyazıt	Edirne	

HERNEVİ BANKACILIK MUAMELÂTI-BÜTÜN YABANCI MEMLEKETLERDE MUHABİRLER

Telgraf adresleri: Umum Müdürlük: Bankorgen- İstanbul Şubeler: Bankor

(Folklor: 125)

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DIŞ MUHABİREER

Istanbul	A.B.D.	İsveç
Ankara	Almanya (Federal)	İsviçre
İzmir	Almanya	İtalya
Adana	Avusturya	Japonya
Bursa	Avustralya	Lübnan
Diyarbakır	Belçika	Macaristan
Erzurum	Bulgaristan	Norveç
Eskişehir	Çekoslovakya	Pakistan
Konya	Danimarka	Polonya
Zonguldak	Fransa	Portekiz
	Hollanda	Romanya
	İngiltere	Yugoslavya
	İspanya	Yunanistan
	İsrail	

(Basın: 21005—126)

Bir İnceleme:

HALK OYUNLARIMIZIN TIP VE FORMLARI

Yazan: Şerif BAYKURT

Oyunlarımızın tip ve form özellikleri-ne göre tasnif edilebilmesi için her oyun hakkında aşağıdaki sorulara cevap verebi-lecek kadar bilgiye sahip olmamız lüzumu-na inandığım için bir sorular listesi tertip-ledim. Sonra da bütün halk oyunlarımızı gözden geçirerek bazı denemeler yaptım, sonuçlarını arz ediyorum.

Oyunlarımızın Tip ve Form Özellikle-rine Göre Tasnifi Hususunda Tertiplenen Sorular Listesi:

1 — Oyunun adı?
2 — Bu oyunu yürüten eşlik sazlar?
3 — Oyunun türküülü olup olmadığı?
4 — Oyun havasının vuruşları ve öl-çüleri: 2/4, 9/8, 5/8, 4/4, 7/8 gibi.

5 — Oyunun çabukluk derecesi hak-kında bilgi (Oyun, Harmandalı veya Muğla Zeybekleri gibi ağır mı, yoksa Karadeniz bölgesi oyunları gibi çabuk veya hızlı mı oynanmaktadır?)

6 — Oyunun kaç kişiyle oynandığı? (Bir, iki, üç, dört ve daha fazla oyuncuyla mı oynanmaktadır?)

7 — Oyun bir grup oyunu ise, tek dizi veya karşılıklı iki sıra halinde mi, yoksa daire veya yarım daire halinde mi oynan-maktadır?

8 — Oyuncular dizi veya daire halinde tertiplenmişlerse, birbirlerine ne şekilde tutunmuşlardır?

9 — Bektaşî, Alevî, veya Mevlevî tari-kat ayinleri gibi dini rakslardan biri mi-dir, veya bunlardan birini mi andırıyor?

10 — Oyun figürlerini teşkil eden ha-reketler, vücutta daha çok hangi uzuvlar-da toplanmaktadır? (Ellerde, ko'larda, bacaklarda, başta, omuzlarda, kalçada ve-ya belde.)

11 — Oynanan bu oyuna umumiyetle Bar, Halay, Horo, Horon, Kaşık oyunu, Karşılama, veya Zeybek dendiğini işitti-niz mi?

12 — Oyundaki hareketler, vücudun tabii hareketlerine benzeyen hareketler mi-dir, yoksa iptidai dinlerle ilgili sihir veya büyüçülük ifade eden, insan vücudunun normal hareketlerine uymayan hareketler

midir?

13 — Bir hayvanı, canlıyı veya tabiat olayını benzeterek oynanan taklitli bir oyun mudur?

14 — Oyun, bir olayı baştan sona hi-kâye eden temsili bir durum gösteriyor mu?

15 — Oyun, çabukluk derecesine göre, ağır ağırlama, yeldirme, sekme, sektirme, sıklama veya ayağa kaldırma gibi isimler altında kısımlara ayrılıyor mu? Böyle çabukluk derecesi veya diğer sebeplerle kısımlara ayrılıyorsa, isimlerini yazınız, veya kısaca tarif ediniz?

16 — Kadın oyunu mu, erkek oyunu mu?

17 — Kadın erkek bir arada karma oynanan oyun mudur?

18 — Kadın oyunu ise, erkekler de oynar mı? Erkek oyunu ise kadınlar tarafın-dan oynanır mı?

19 — Derleme yapılan köy, kasaba ve-ya şehrin nüfusu ne kadardır?

20 — Oyuncular oyun sırasında elle-rinde bir şeyler bulunduruyorlar mı? Kılıç, kalkan, tabanca, bıçak, kaşık ve mendil gibi.

Sonra bütün oyunlarımızı bu soruların cevapları olabilecek tarzda elemeye çalış-tım. Aşağıda arz edeceğim şekilde bazı ne-ticelere vardım.

Oyunlarımızdan

Yüzde 20 si Bar
Yüzde 10 u Halay
Yüzde 8.5 u Zeybek
Yüzde 8.5 u Horo
Yüzde 4 ü Kaşık oyunları
Yüzde 4 ü Horon
Yüzde 3 ü Karşılama
Yüzde 3 ü Taklitli
Yüzde 1.5 u Temsili oyunlardır.

Başka bir netice:

Oyunlarımızın
Yüzde 37 si Erkekler tarafında
Yüzde 34 ü Kadın ve Erkekler tara-fından ayrı ayrı
Yüzde 19 u Kadın Erkek bir arada, beraberce,
Yüzde 10 u Yalnız kadınlar tarafından

Halk Oyunları ve Bale:

BALE KAYNAĞI OLARAK HALK OYUNLARI

Yazan: (merhum) Mahmut R. GAZİMİHAL

Avrupa'da ilk çağlı musikisi formları-nın, halk dans havalarını süvitler halinde iş-lemekten doğduğu ne kadar meşhursa, bale sanatının dans tarihinde en ileri merhale olduğu da o kadar açıktır. Musiki tarihiyle uğraşanların bale tarihini ayrıca bilmeleri o sebeple elzemdir. Halk danslarının, en ileri baleye zaman zaman kaynak olmakta devam edebildiği, bu yoldaki mukayeseli araştırmalarda kolayca görülebilir. Yenileşme kaynak-larının belki de en başında folklorik dans geliyor.

"Karakter dansı" adıyla klâsik baleler-de yer almış dansların çoğu folklor kayna-ğından alınarak az çok stilleştirilmiş şeyler-dir. Geçen yüzyılda bu karakter dansları şa-irâne numaralar olsun diye bale boyunca aralara katılarak onun bir nevi *bravoluk* parçasını vücuda getiriyorlardı. Rus baleleri geniş sürütle halk dansına baş vurdular; Fo-kin iki unsur, yani akademik dans ile karak-ter dansı arasında daha sıkı bir bağlılık kur-maya baktı. Lifar aynı yolda onun içinde yürüdü. Batı eleştiricisini en çok ilgilendiren yan, folklorik denilen dansın, ekol geleneği

oynanmaktadır.

Bundan başka oyunlarımızın yüzde 42 sinin Bar, Halay, Horo, Horon gibi tutuşula rak oynanan disiplinli dizi oyunları olduğu görüldü.

Yüzde 7 nin yalnız bir tek oyuncu ta-rafından oynanan Solo oyun,

Yüzde 15 nin de bir tek ÇİFT tarafın-dan oynanan iki kişilik oyun olduğu tesbit edildi.

Tekrar belirtmek istediğim cihet şu-dur: Oyunlarımız üzerinde bazı sınıflama-lara girişebilmek için her oyun üzerinde, enaz yukarıda arz edilen yirmi soruya ce-vap verebilecek kadar bilgiye sahip olma-mız icab etmektedir. Oyunlarımızın tip ve form özelliklerine göre tasnifi cihetine an-cak o zaman gidilebilir.

öğretimiyle yetişmiş artistlerin dansına yak-laşan bir stile doğru gelişmesi olmuştur. Ba-şaran yaratıcılar tecrübeli kafalardı. İspan-ya bu bakımdan Fransa'ya uyandırıcı misal-ler verdi.

Öte yandan, balede genç veya kudemlice muhtelif memleketlerde (hususile Macaristan ve Polonya'da) o zamana kadar klâsik bale alanına bağlı kalmış uzmanlarca sistemli bir gayret sarfedildiğini görüyoruz; amaçları halk danslarını önce keşif sonra da canlan-dırmaktır. İlk örnekleri B. Bartok ile Z. Ko-daly verdiler ki ikincisi hayattadır. Macar ilinin en geri kasabalarında kalarak hasâdı ve düğünleri şenlendiren eski ezgi ve oyun havalarını derlediler, işlediler ve tanıttılar.

Koreograflar onların örneği izinde yürü-dü; köylerde dolaştılar, kendi âdetlerince iş görececek dansçı birlikleri kurmak yolunda köy-lüyü cesaretlendirdiler. Yetişen takımlar Bu-dapeşte'de boy ölçüşür oldular. Adı en çok anılan Macar koreografı Harangazo, diyor ki "Klâsik bale unsurları ile değerli halk gele-neklerini tam bir âhenkarlık içinde kaynaş-tırarak yeni bir Macar bale kültürü yarat-mak kaygusu bizi teşvik etmektedir". Ke-nessy'nin bir musikisiyle "*Fichu*" yü sahneye koydu ve zafer sağladı.

Polonya'da ve dışarıda Szymanowski'nin büyük "Harnasie" balesi başarılar kazandı. Diğer yurttaş besteci T. Sygietyński de onun yolunda ülküyle yürüdü, köyler tarandı, eser doğdu, Paris gibi merkezlerde başarılar oldu. Yeni bale tarihi kitaplarında bu çalışmal-arın tafsilâtı okunabilir. Bütün bir yenilik çı-ğır başka genç başkentlerde de açılmıştır. Sıra bizdedir, öyle olmak gerekir.

Öbür yazımızda halk oyunlarının diri ve değişmez kalacak göreneğini ele alacağız. Bu yazıda da kaynak olarak halk oyunların-dan bale ile kaynaşabilecek mayalık imkânla-rı ve örnekleri özetledik. Birinci ülkünün en usta oyun koruyucuları yörelerin oyuncularını ile bilginlerden çıkacak, ikinci ülkünün yıl-dızları yaratıcı ve icracı artistler kalacaktır.

İHTİYAR ODUNCU

— I —

Derleyen: Hüsnü YILDIZ

(Anlatan: Yalnızdam Köyünden Mehmet Ertuğrul. 61 yaşında. Derleme tarihi: 10-1-1957).

Evveli evvel iken, kedi berber, pira bakkal iken; ben babamın beşiğini tıngır mingir salları iken; fakir bir adam varmış. Bu adamcağın işi odunculuk imiş. Hergün bir yük odun keser, onu götürür pazarda satar, böylece günlük geçimini temin edermiş. Bir gün yine oduna giderken dallar arasından bir kuş uçurmuş. Bakmış ki bir yuva, yuvanın içinde de bir tane yumurta. Dokunmamış yuvaya ve yumurtaya, dönüştü alırım diye. Baltalığa varmış, odunları kesmiş ve merkebine yüklemiş. Sonra da "yürü baka. İm uzun kulak şimendifer efendi" demiş merkebe. Merkepe yürümüş, o da arkasına düşmüş. Kuş yuvasının bulunduğu yere varınca "aman şimendifer efendi, yaman şimendifer efendi, bir dakika durur musun şu yumurtayı yuvadan alsam." demiş oduncu. Merkepe efendisinin sözünü anlamış ve durmuş. Oduncu da koşmuş yuvadan yumurtayı alıp cebine yerleştirmiş. Tekrar yollarına revan olmuşlar. Pazara varınca odunu satmış kazandığı beş on kuruş odun parasını para kesesine koymuş ve eve dönmüş. Biraz sonra acı acı kapı vurulmuş. Koşmuş kapıya. "Kimsiniz?" demiş adam. Kapıdaki "benim" cevabını vermiş. Oduncu kapıyı aç-

Kökü benim elimde: CULFALIK (DOKUMA TEZGÂHI)

arşından gelir hor hor
Gözleri kırmızı mor: TREN

Karşıdan gördüm alâmet
Yanına vardım kızıl kıyamet: FIRIN

Yaş koydum kuru çıktı: EKMEK

Sarp kaya yüzünden bir tutam ot: SAKAL

Sarp kaya yüzüne kuş yuva yapmış: KULAK

Yer altında kaynar kazan: KARINCA

Kökü göğde, dalı verde: GÜNEŞ
(B İ T T İ)

mış amma ne tuttuğunu da bilememiş. Çünkü kapıyı çalan vezirmiş. Telâşla "Buyurun efendim!.." demiş ve şöyle bir temenna etmiş. Vezir: "Cebindeki yumurtayı çıkar" demiş oduncuya. "Ne yumurtası?" diyecek olmuş oduncu. Vezir sözünü kesmiş; "bayağı yumurtayı" demiş. "Cebimde yumurta olduğunu nereden bilirsin." demiş oduncu. Vezir: "Senin neyine gerek, sen yumurtayı kaç vereceksin onu söyle." Fakir oduncu bir de karımla görüşeyim demiş ve içeri girmiş. Karısıyla konuşmuşlar. Nihayet satmaya karar vermişler. Vezirle fiatta anlaşmışlar, yumurtayı elli altına satmışlar. Ertesi gün fakir adam tekrar oduna gitmiş. Dönüştü yumurtayı unutmamış. Eve gelince vezir yine gelmiş aynı miktarda altın vererek o yumurtayı da almış. Diğer günler de aynı şekilde devam etmiş..

Yine bir gün adam oduna gideceği zaman karısı: "Herif demiş, hergün böyle ya pacağına gitse de kuşu tutsan, bir kafese koysan, hergün yumurtasını alıp vezire sat-san daha iyi olmaz mı? demiş". Adam "doğru" demiş. Bir akşam gidip kuşu tutmuş, kafese koymuş. Kuş hergün bir tane yumurtalıyor, o bir yumurtayı vezir gelerek aynı fiyata satın alıp gidiyormuş. Derken adam çok zengin olmuş. Günlerde bir gün aklına bir fikir gelmiş: "Hacca" gitmek. Sözü karısına açmış. O da, doğru görmüş; "fena olmaz" demiş. Hac hazırlıklarını yapmış. Eve bir de uşak tutmuş. İki çocuğuna ve karısına veda edip hac yoluna tutmuş. O gitmekte olunca bir gidecek evine. Kuş yine hergün bir tane yumurta veriyor, vezir gelip elli altına yumurtayı alıp gidiyormuş. Kadın hayret edermiş vezire. "Acaba bu kadar altınları nereden buluyor?" diye. Sormaya karar vermiş. Vezir yine yumurtayı almaya gelince "Vezir efendi, vezir efendi! demiş. Bu yumurtayı al, elli altın verirsin. Allahın her günü bu şekilde devam eder. Nereden bulursunuz bu kadar altını, hem de bu yumurtaları ne yaparsınız?" "Senin neyine gerek elin yumurtayı ne yaptığı, parayı nereden bulduğun? Al altınları ver yumurtayı o kadar" demiş vezir. Ve yumurtayı alıp gitmiş.

Ertesi gün yine gelince kadın: "Olmaz Vezir efendi, dostluk böyle olmaz. Biraz yu-

ARAŞTIRMALARI

3269

kariya buyurmaz mısınız?" deyince vezir: "Olmaz demiş. Teşekkür ederim. Ver yumurta, gideyim." Kadın: "Öyle ise yumurtayı veremem" demiş. Vezir bilmeceburiye yukarı çıkmış. Bu esnada kadın güzel bir sofraya hazırlanmış. Vezir: "Katiyen yemem, eğer kuşu keser, pişirirsen o zaman yerim" demiş. Kadının kabul etmiş. Ertesi gün yine gelince "İşte yumurta, Kuş bunu yumurtlayınca kestim, buyur sofraya" demiş. Vezir sofraya oturmuş. Sofraya gele gele bir kuzu kızartması gelmez mi; Vezir: "Fisabilillah ben bunu yemem demiş. Ben elli altına bir tek yumurta alırım da bir kuzuya mı tenezzül ederim. Kuzu eti yiyecek olsam binlercesini kestirir yerim" demiş ve kalkıp gitmiş. Ferdası gün kadının kuşu kestirmiş, etini kızarttırmış. Fakat hizmetçi kuşun ciğerleriyle başını çocuklara yedirmiş. Vezir gelince sofraya kurulmuş, kızartılan kuş getirilip vezirin önüne konmuş. "Gördünüz mü? demiş kadın, işte kuşu kestim buyurun." Vezir kuşa şöyle bir nazar atmış, görmüş ki başı ve ciğerleri yok, "Hani bunun başı ve ciğeri? Ben azaları eksik kuşu yer miyim sanki, demiş" ve ayağa kalkmış. Kadın bir bozulmuş, bir bozulmuş ki ne yapacağını, ne diyeceğini şaşırılmış. Yer yarılca da yerin yedi katına girse bundan daha iyi imiş. "Özür dilerim vezir efendi, bir dakikaya müsaade edin hizmetçiye sorayım." diyebilmiş. Vezir: "Pekâlâ, öyle olsun hatun." demiş. Kadının hemen hizmetçiyi çağırması ve sorması: "Hani kuşun başıyla ciğerleri?" demiş. Hizmetçi: "Kuşun başını büyük oğlana, ciğerlerini de küçük oğlana yedirdim. Sebabi de çocukların ağlayışına dayanamayışımızdır." cevabını vermiş. Kadın durumu anlatmış fakat vezir kabul etmemiş. "Madem ki çocukların yemişi böyleyse çocuklarını kes." demiş. Kadın "başüstüne, emriniz hemen yapılacaktır." demiş. Hizmetçi bu konuşmayı işitince çocuklara birer parça azık verip: "Haydin çocuklar annenizin durumu çok kötü, kaçınız buradan, uzaklara, çok uzaklara kaçınız!.." demiş. Çocuklar azık torbalarını sırtlayıp kaçmaya başlamışlar.

Çocuklar kaçmakta olsun biz gelelim kadına. Veziri uğurladıktan sonra hizmetçinin odasına gitmiş: "Hani çocuklar?" diye sormuş hizmetçiye. "Bilmem şöyle çıkverdi-lerdi dışarıya." cevabını vermiş hizmetçi.

Kadın başlamış çocukları aratmağa. Ne kadar aratmış ise de bir türlü izlerine rastlayamamışlar. O aramakta olsun biz gelelim çocuklara. Gide gide gitmişler, bir iki yol ayırdımına varmışlar. Küçük çocuk: "Ağabey demiş; biz beraber gidecek olsaydık yolunuz böyle ikiye ayrılmazdı. Ne yapalım kadere boyun eğeceğiz. Kaşıқта ne çıkarsa nasibindir. Bir söz vardır: kaderde ne ise kaşıқта o çıkar". Demiş ve kucaklaşarak birbirlerinden ayrılmışlar. Biri bir yola diğeri öbür yola revan olmuşlar. Küçük çocuk giderken hayvanlarını otlatan bir kocakarıya tesadüf etmiş. Kocakarı ömrü hayatında hiç misafiri sevmemiş. Fakat her nasılsa küçük çocuğu kabul etmiş, almış evine çocuğu. Zaten çocuk o kadar çok sevimli ve yakışıklı imiş ki kimi olsa onu evine misafir alacak derecede imiş. Akşam olunca birlikte yemeklerini yemişler ve biraz sonra da yatmışlar.

Sabah olunca kocakarı yatakları kaldırıma başlanmış. Oğlanın yatağını kaldırırken bir de bakmış ki yastığın altında bir çıkın var. "Acaba bu da nedir?" diye çıkını açmış. Hayretten gözleri çakmak taşı gibi açılmış. Nasıl açılmasının ki çıkının içi tamamen altın imiş. Hayatında bu kadar altını hem de çil çil altını hiç mi hiç görmemişmiş. "Bu oğlan beni sınar." deyip çıkını almış ve dolabına koymuş. Hayvanları otlatmağa gitmişler birlikte. Akşama değin otlatmışlar hayvanları. Akşama eve dönmüşler. Sabah olunca kadının ilk işi yatağı yoklamak olmuş. Bakmış ki yastığın altında başka bir çıkın, o çıkının içinde de sarı sarı altınlar. Heyecanla dolabı açmış, görmüş ki dükkü altınlar yerinde duruyor. Bu kadını bir kat daha hayrete düşürmüştü. "Yine belki beni sınardır." diyen kadını o çıkını da alıp yerine koymuş. Ertesi gün yine öyle. derken günler, haftalar, hattâ aylar hep böyle. Kocakarı anlamış ki bu çocuk ermişlerden. Onu yanından ayırmak istememiş. Onun bir dediğini iki etmemiş. Yalnız şu noktayı belirtelim ki çocuğun altınlarından haberi yokmuş. O bilirmiş ki kocakarı çok iyi bir kadın, misafirperver bir ninedir.

Sabah olur hayvanları otlatmak, akşam olur uyumak oğlanın canını sıkmağa başlamış. Bir gün eve dönerlerken oğlan: "Nine be demiş, bu hayvanlara bir çoban tutalım

SİLİFKE'DE "MUCUK"

Yazan: Kerim YUND

Arap kamusları "Moncuk" diye bir sözcük yazarlar ki, bu da minarenin alemleri, kubbelerin bağlantı yerindeki ayçayı andıran nesnenin adıdır. Moncuk; arapça değil türkçedir. Bu kelimeyi araplar bozmadan dillerine geçirmişlerdir. Anadolu'lular genel olarak moncuk'a boncuk der.

Türk oymaklarının ağzında başdaki "b" lerin "m" diye de söylendiği görülür: men: ben, muz: buz, mona: büyükan.

Moncuk üzerinde ilk duran türkçü Rıza Nur'dur. (Bk. Büyük Türk Tarihi c. 12. sf, 133). Celâl Esat Arseven de "Sanat Ansiklopedisi" nde moncuktan söz açmıştır:

1) — Eski Türklerde fena gözlere ve kötü ruhlara karşı bir tılsım ve aynı zamanda bir tezyinat olmak üzere çadırların tepesine konan uzunca bir sırtın ucuna takılmış yuvarlak tepeliklere denirdi ki buna sonraları boncuk ta denilmiştir. Nazara karşı takılan mavi boncuğun da bundan geldiği anlaşılmaktadır. Kelimenin esas küçük man, mânâsına mancuk olması muhtemeldir.

Bu gelenek bilahare, cami kubbeleri ve minarelerin tepesine de tatbik olunmuş ve bunlara da alem denilmiştir. Türklerin bu gibi tepeliklere moncuk dediklerini bazı eski metinlerde bulmaktayız. Rıza Nur Bey, Türk Tarihi kitabında bunlara dair hayli malumat vermektedir.

İslâmiyetten sonra Türkler, bu tabir yerine daha İslâmî bir düşünce ile alem tabirini kullanmışlardır. Halbuki araplar ise alemlere moncuk derler. Sonra "b" ye inkılâp ederek boncuk olmuştur. Böyle yuvarlak olan tepelikler Budi mabetleri ve Ustupa'ların tepelerinde görülmektedir.

2) Eski Türklerde zinet olarak kullanılan mücevher ve taşlara da denir.

TFA. dergisinin 169. sayısında Sayın Abdülkadir İnan, moncuk üzerinde durmuş o da bu kelimeyi boncuğa bağlamış nazarlık ve tılsım olarak kullanıldığını belirtmiş boncuğu da boyun ile ilgili bulmuştur.

Bu bilgiler ışığı altında halkı özbeöz

yörük olan Silifke dolaylarında bugün boncuk denir. Fakat moncuk ile soydaş "mucuk" diye bir kelime olduğunu tesbit etmiş bulunuyoruz. Burada Muçuk üç mefhumla ad olmuştur:

1) Çocukların oynadığı "dik koş" oyununda toprak üzerine çizilen çemberin ortasına konulan yuvarlak taşın adı mucuk'dur.

2) Yazları akşam serinliğinde tarlalarda bulunan ve çoğu zaman göze kaçan küçük yuvarlak ve kanatlı bir sineğin (Tatarcık) adı. "Gözüme mucuk kaçtı üfle de çık-sın" sözlerinde olduğu gibi.

3) Üçüncü anlam biraz kaba ama problemi çözme bakımından önem taşıdığı için onu da belirteceğim: Erkek üretim organı. Bu yalnız şu deyimde yaşıyor: Yaramazlık yapan oğlan çocuklarını yaşıtları ya da biraz büyük olanlar, rahat durması için "çocuk!" diye sertçe azarlar, o da kendisinin çocuk olmadığını belirtmek ve azara karşılık vermek için "götüne kıllı mucuk" der.

Bu üç mefhumdaki "mucuk" tan öğreniyoruz ki, mucuk kelimesinin bir şekli hâlâ dilimizde yaşamaktadır. Yuvarlak ve ya tepesi yuvarlak nesnelere ad olmaktadır.

Yine moncuk ile ilgili olduğunu sandığım Mısır Kölemenlerinden "Melik Alâaddin Ali" gününde Şamda ilbaylık yapmış olan "Mencik" adlı bir Türk vardır. Kendisi ozan olup diyanı da basılmıştır. Silifke'de Meçik diye adam adı ve lâkabı vardır. "Şükürler olsun Meçik: Don geydirdi kö-tü açığa", diye de bir atasözünde bu kişi adı yaşamaktadır. Davulun derisine vurulan topuza da meçik denir. Ermenâk'te ise Mencek diye bir köy adı vardır.

Moncuk üzerinde durmak isteyenlere bir ışık tutmak üzere biz de bunları yayınlıyoruz.

"TÜRK MINYATÜRLERİ"

Yazan: Halûk Y. ŞEHİSUVAROĞLU

Tarihçi, müzeci ve etnograf Halûk Yusuf Şehsuvaroğlu'nu 23. 12. 1963 günü kaybetmiş bulunuyoruz.

Şehsuvaroğlu Kaptanı Derya Sadra zam Koca Yusuf Paşa'nın torunudur. Babası Mehmet Selim'dir. Kendisi 1912 de İstanbul'da dünyaya gelmiştir. 1932 de Kuleli Askerî Lisesini, 1936 da İstanbul Hukuk Fakültesini bitirerek Deniz Adli, Harp Filosu Komutanlığı, Deniz Müsteşarlığı Hâkimlikleri ile Heybeli Deniz Harp Okulu öğretmenliği yaptı, Yazı hayatına 1933 de Yücel dergisinde başladı, 1943 de Deniz Müzesi Müdürlüğüne tayin edildi, bu müzeyi yeni baştan kurdu. Albaylıktan emekli olduktan sonra 1952 de Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğüne getirildi. Son zamanlarda hastalığı sebebiyle buradan da ayrılmıştı.

Eserleri: 1 — Sultan Aziz; hususi, siyasi hayatı, devri ve ölümü (1949), 2 — Tarihi Odalar (1954), 3 — Tarihi gözüyle Atatürk (1959), 4 — Eski Türk Sanatları (1960), 5 — Asırlar boyunca İstanbul ("Cumhuriyet" gazetesine hazırlanan tarih ilâvesi; ilâve gazete 22. 10. 1954 - 18. 7. 1955 tarihleri arasında çıktı, bu ilâveler daha sonra bir kapak içinde kitap olarak satıldı, 1955), 6 — Mütarekeden sonrakiler (B. K. Çağlar ve Orhan Burian'la şîr antolojisi, 1938), 7 — Çocuk Elbiseleri Sergisi (1961) 8 — Cumhuriyet ve Akşam gazeteleriyle diğer gazete ve dergilerde çıkan diğer yazıları.

Bu vesile dolayısıyla bir yazısını sü tularımıza alıyoruz.

T. F. A.

Son günlerde British Museum yazma ve basma eserler departmanı idarecilerinden; G. K. Meredith-Owes (Türkîsh Miniatures) ismi altında güzel bir eser yayınlamış bulunmaktadır. Eserde 8 renkli, 17 siyah, beyaz minyatür yer almaktadır. Bu segmeler, Türk minyatürü hakkında iyi bir fikir vermektir.

Eserin önsözünde, Türk minyatürleri hakkında dikkate şayan bilgi verilmekte ve Türkiye'de resim sanatına karşı gösterilmiş olan eski taassuptan bahsedilmektedir. Bu sahadaki yerli ve yabancı çalışmaların noksanlığı göz önünde tutulursa bir yabancı müte-hassısın, Türk minyatürü hakkındaki tarafsız eserinin nasıl bir boşluk doldurmakta olduğu anlaşılır.

Müellif eserinin önsözünde önemli bir noktaya temas etmekte ve (Türk minyatürleri üzerinde kâfi bir çalışma yapılamamasının sebeplerinden bir tanesi, Türkiye'deki koleksiyonların kolaylıkla yabancılara açık olmamasıdır. Buna mukabil İran minyatürlerinin tetkikinde kolaylıklar bulunduğundan, bu minyatürler ile meşgul olunmuş, eserler yazılmış ve Türk minyatürleri hakkında çok az yayın yapılabilmektedir.) demektedir.

Türk minyatürleri zengin bir şekilde

Topkapı Sarayı Müzesinde bulunmaktadır. Diğer muhtelif minyatürlü eserler de kütüphanelerimizde yer almaktadır.

Yine müellife göre, İran minyatürlerinde olduğu gibi Türk minyatürleri için dışarıdan malzeme elde edilememektedir. 1888 de Rien tezihli ve resimli Türk yazmalarının son derece değer olduğunu ve bir çoğunun mütaassıplar tarafından tahrip edildiğini söylemektedir. Türkiye'de resme nazaran yazıya daha fazla ehemmiyet verildiği zikre dilerim.

Türk minyatürlerinin, İrana nazaran daha mahdut sayıda olduğu şüphesizdir. İranda bu sanat çok taammüm etmiş, günlük hayatın içine girmiştir. Bu itibarla da bugün bile bazı nüshalar elde etmek imkânı mevcuttur. Türk minyatürleri ise daha ziya de saray ve zenginler tarafından verilen siparişlere göre yapılmış dolayısıyla az sayıda kalmıştır.

1951 yılında Londra'da bir kitapçıda 17. asra ait bir minyatür albümü görmüş ve bunu Deniz Müzesi için satın almıştı. Hâlen Deniz Müzesinde bulunan albüm bilhassa 17. asır İstanbul kıyafetleri bakımından dikkate şayandır. Halk tabakasından muhtelif sanat ve meslek mensuplarını göstermekte

olan albüm realist ve ince bir çalışma eseri-
ridir.

Daha evvel Türk içtimaî hayatını belir-
ten böyle bir albüm Taeschner tarafından
yayınlanmış ve büyük bir alâka görmüştü.

Bizde minyatürlü eserlerin tetkiki hak-
kikaten uzun formalitelere ihtiyaç göster-
mektedir. Son yıllarda minyatürlerin ilim ve
sanat adamlarının tetkikine açık tutulması
feyizli neticeler vermiştir. Bilhassa Sabahat
tin Eyüboğlu ile Mazhar İpsiroğlu, Topka-
pı Sarayı minyatürleri üzerinde verimli ça-
lışmalar yapmışlar, kıymetli bir eser yayın-
lamışlar ve Türk içtimaî hayatını zengin bir
şekilde aksettiren III. Murat Sürnamesin:
kaleme almışlardır. Sarayda Fatih Albümü
ismi ile anılan dikkate şayan eser üzerinde
de ilk defa bu iki sanat tetkikçisi durmuş-
lar, ve sanat bakımından bu eserin bir tah-
silini yapmışlardır. Fakat bu eserdeki imza-
shiplerinin hüviyetlerini ortaya koymak
uzun ve yorucu bir çalışma istemektedir.
Bizde daha çok kolay çalışmalara gidilmek-
te ve esaslı arşiv tetkikleri yapılmamakta-
dır. Sonra konulara bakış açısı ve varılan
hükümler de çok defa isabetli olmamakta-
dır. Bilhassa Türkîş Minyatür müellifi bu
bakımdan kıymetli mütalâalar ileri sürmek-
tedir.

Türk minyatürlerinin hususiyetlerinden
bahsederken şöyle demektedir: Türk minya-
türleri İran mektebinden bazı noktalarda ta-
mamen değişiktir. En büyük fark Türk min-
yatürlerinin rengindedir. Belki renk çeşidi
daha azdır. Lâkin kullanılan renkler daha
kuvvetli ve daha kesif olarak kullanılır. Sa-
deliği bakımından Türk renklerinin daha ca-
zip olduğu söylenebilir, Türk minyatürleri-
nin daha realist oldukları da şüphesizdir.
İran daha romantiktir. Bu düşünce Ething-
hann'ındır.

Müellif bilhassa kendi çalışmalarına
kaynak olan British Museum'daki minya-
türlerden de (Burada bazı mühim Türk min-
yatürleri, 16. ve 17. asırlara ait bir çok yaz-
malar da mevcuttur. Bunların bazıları mu-
taassıp eller tarafından kısmen tahrip edil-
miş ise de Türk minyatürü kaynağı olarak
çok faydalıdır.) diyerek bahsetmektedir.

Müellif, Türkiye'de resim sanatına karşı
gösterilmiş olan taassuptan da bahsetmekte
ve şunları söylemektedir: (D'ohosson'dan ba-

zı misaller verilebilir. Gazi Hasan Pa-
şanın 1 ncı Abdülhamit zamanında birçok
resimleri asmaya cesaret edemediği söylene-
bilir. Naimâ'ya atfen Kara Mustafa Paşa-
nın sarayında 1644 te beş mühim portrenin
tahrip edildiği hatırlatılabilir. Kara Mustafa
Paşa sarayında bazı resimlerin tamamen
gizlenmiş olarak muhafaza edildiği düşünö-
lecek olursa Paşanın bu resimleri teşhirden
çekindiği anlaşılır.)

Türkiyede resim sanatına karşı göste-
rilen alâkanın devirleri vardır. Umumiyetle
beyan edilebilir ki münevver çevrelerde bu
sanata karşı taassup gösterilmemiştir. İstan-
bul Fatihinin yabancı ressamı karşı dav-
ranışı, kendinin ve çocuklarının portreleri-
ni, madalyalarını yaptırışı tarihi bir haki-
kattir. Fatih'in resim muhabbeti kendinden
sonra da devam etmiş ve bu sanat bazı istis-
nalar dışında Osmanlı sarayında daima ilgi
ve itibar görmüştür.

Hammer 1577 de İstanbula gelen Avus-
turya sefirinin, dönerken, müteaddit Türk
vezirlerinin tasvirlerini beraberinde götür-
düğünü yazmaktadır (Cilt: 7).

Peçevi, Eğri seferinde III. Mehmedin
(Ümeray-i küffardan) biri tarafından ve at
üzerinde hayret ve infialde, (Hoca Efendiği
de rikapta) olarak tasvirinin yapılmış oldu-
ğunu yazmaktadır. (Cilt: 2, sahife 20).

IV. Murad Bağdat seferinde Koçu Beyin
zırlı bir tasvirini çıkartmıştı. (Şahabettin
Süleyman, Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye).

Ayvansarayî yazma nüshasında (Mah-
mut Han Gazi cülûsuna dek mücessem tas-
virlerle zuhur etmezden evvel) cümlesiyle
Osmanlı resim sanatında portreciliğin 1.
Mahmut zamanında başladığına işaret et-
mektedir.

I. Abdülhamit ve III. Selim zamanla-
rında resim sanatına gösterilen muhabbet
daha ileriye gitmiş, Sadrazam Koca Yusuf
Paşa kendi portresini, daha sonra hüküm-
darlar kendisinin büstlerini yaptırmış, aynı
Sadrazam III. Selim ile beraber bir resmini
çizdirmişti.

II. Mahmut, resim sanatını halkın gözü
önüne çıkartmış kendi tasvirlerini meşim-
le kıslalara, resmî dairelere astırmıştır.

Bütün bunlara rağmen Türk sanatında
yazının birinci plânda yer işgal ettiği bir
hakikattir.

Yazan: Hüsnü YILDIZ

Bir parmağını gösterirse bilmem ne
kadar altın; yüzünü gösterirse öncekinin
iki misli; yüzünü gösterirse yüzünü göster-
menin birkaç misli altın almış. Şehrimiz
halkı onu görmeğe gitti" demiş.

Bizim oğlan son söluğu kocakârının ya-
nında ahr. Meseleyi anlatır ona. "Peki der
kocakârı. Git ne isterse ver altını gör dünya
güzeli." Bunu duyunca bizim oğlan durur
mu hiç. Koşmuş komşu kente. Bakmış ki bir
parmağını gösterirse elli altın alıyor, elini
gösterirse yüz altın, yüzünü gösterirse bir o
kadar altın daha alıyor. "Peki göster yüzü-
nü" demiş. Dünya güzeli perdeden yüzünü
çıkarınca oğlanın aklı başından gitmiş. Na-
sıl gitmesinmiş ki dünya güzeli bir cihan!..
Güzela hemen meftun olmuş. Gül benzi sara-
rıp solmuş. Neşesi bozulmuş. Geç vakit an-
cak dönebilmiş kocakârının yanına. Kocaka-
rı bakmış ki oğlan sararıp solmuş, gülen
yüzler gülmez olmuş. "Ne oldu sana yavrum,
benzin neye böyle sarardı soldu, yoksa has-
ta mısın; Hem de neye böyle geciktin?.." Oğlan
başından geçeni bir bir anlatmış ko-
cakârıya. Kocakârının gözleri dolu dolu ol-
muş da oğlana: "Neye vücudunu görmedin,
benden niçin yardım istemedin? Yarın git
vücudunu gör, ne isterse ver." demiş. Oğlan
sabahı zor etmiş. Alaca karanlıkta çıkmış yo-
la. Şehre varınca dünya güzeline: "Vücudu-
nu gösterirsen ne istersin?" diye sormuş.
Dünya güzeli: "Bir yük altın" demiş. Oğlan
"göster!.." demiş. Dünya güzeli vücudunu
perdeden dışarı çıkarırmış. Oğlan bunu gö-
rünce hiç hiç kaybetmiş usunu. Akşam bit-
kin bir halde dönebilmiş eve. Kocakârı: "Oğ-
lum" demiş oğlana. "Altınları götürdüğün
zaman seni eve dâvet ederler, kahve ikram
ederlerse içme. Fincanı tavana at, ağzını aç.
Varsın fincan yere düşsün, kahve dökülsün.
O zaman Dünya güzeli sana sokular, nasıl
içileceğini öğretir. Yemek ikram ederlerse
hemen yeme. Lokmaları bir bi kulağına gö-
tür bir öbür kulağına götür. Dünya güzeli
yine gelir sana nasıl yeneceğini öğretir.
Yatma zamanı gelince yatağı yazarlar. Der-

hal yatıp uyuma. Yatağın bir ucundan öbür
ucuna git gel. Bunu gören Dünya güzeli na-
sıl yatılması icap ettiğini gelir sana öğretir.
Böylelikle geceyi beraber geçirirsin" demiş.

Oğlan altın yükünü yükletmiş, tutmuş
Dünya güzelinin yolunu. Kente varınca in-
miş Dünya güzelinin sarayına. Altın yükü
indirilmiş. Oğlana buyur etmiş Dünya güzeli.
li. Kahve gelmiş oğlana. Oğlan fincanı tava-
na fırlatıp ağzını da tavana açmış. Bunu
gören Dünya güzelinin cariyeleri koşmuşlar
hanımlarına. "Hanım, hanım! Misafir finca-
nı tavana fırlattı, ağzını da tavana açtı kah-
ve ağzına düşecek diye bekliyor. Ne yapı-
lım?" demişler. "Eline verin!" demiş Dünya
güzeli. Tekrar pişirip getirmişler kahveyi
eline vermişler. Oğlan bu sefer kulaklarına
götürmeğe başlamaz mı? Kızlar öyle içilmez,
şöyle içilir demilse de o yine bildiğini
okurmuş. Dünya güzeli perdeden onu seyre-
diyormuş. Nihayet dayanamamış oğlanın ya-
nına gelmiş. Fincanı eline almış güzelce oğ-
lana içirmiş. Ve sonra da odasına çekilmiş
Aradan hayli zaman geçtikten sonra sofrası
hazırlanmış. Oğlana "buyur" etmişler. Oğlan
ekmeği alıp yemeğe "şap!.." diye vurmuş ve
lokmayı kulağına götürmüş. Bir böyle iki
böyle derken o güzelim elbiseler batmış - çık-
mış. Cariyeler "Aaa! Hanım bizim misafir
yemek yemesini bilmiyor. Yemeğe vurup ku-
laklarına götürüyor. O güzelim elbiseler bat-
tı çıktı. Ne yapalım?" demişler. "Siz göste-
rin!" demiş Dünya güzeli. Cariyeler göster-
mişler ama dinleyen kim. O bildiğinden sap-
maz imiş. Bunu seyreden Dünya güzeli da-
yanamamış koşmuş oğlanın yanına. "Canım
oğlan, beyim oğlan, gel ben yedireyim sana."
demiş. Zaten oğlanın isteği bu. Güzelce ye-
dirmiş yemeği oğlana Dünya güzeli.

Akşam olmuş, gözler uykusuzluktan kü-
çülmeğe başlamış. Derken yataklar hazırlan-
mış. Oğlana: "buyurun yatağınız bu." demiş-
ler. Oğlan geceliklerini giymiş. Yatağın üs-
tünden girip altından çıkmağa başlamış. Ca-
riyeler seyre dalmışlar. Oğlan hayli zaman
geçmesine rağmen aynı hareketi yapıyor, bir

türlü yatağa yatmıyormuş. Cariyeler: "Hanım hanım.. misafir bir türlü yatmasını beceremiyor. Yatağın üstünden giriyor, altından çıkıyor, ne yapalım?.." demişler. Dünya güzeli: "Gösterin" demiş. Göstermişler, kendileri yatmışlar fakat nafile; o yine kendi bildiğini okuyor. Yine durumu gözleyen Dünya güzelinin sabrı tükenmiş. Gelmiş önce kendisi yatmış sonra da oğlana: "İşte böyle yatılır, gel sen de benim gibi yat." demiş. Oğlanın isteği zaten budur. Derhal girmiş yatağa. Sabaha kadar beraber yatmışlar.

Sabah olmuş. Kalkmışlar. Dünya güzeli yatağa şöyle bir göz atınca bir de ne görsün bir çıkın!.. Almış çıkım bakmış ki hepsi altın. "Bu beni deniyor." demiş, almış çıkını dolaba koymuş. Ertesi gün yine bir çıkın altın, daha ertesi gün bir çıkın altın daha, derken işin künhünü çakmış Dünya güzeli: "Bunda esrarengiz bir sır var, bunu çözme liyim." demiş. Bir akşam sofraları hazırlamış. İçkileri koydurmuş. "Haydi içelim." demiş. Başlamışlar içmeğe. Geç vakte değin içmişler. Derken oğlan iyice olmuş, başı dönmeğe, gözü kararınca başlamış. Az sonra da başlamış istifraya. İstifra ederken kuşun ciyeri "pat" deyip düşmüş. Bunun farkına varan Dünya güzeli ciğeri alıp midesine indirivermiş. "Belki budur ona bu sırrı veren" diye. O günden itibaren Dünya güzelinin yastığının altında altın çıkınları çıkmağa başlamış. Altınlar çıka dursun biz gelelim oğlana. Bir gün müsaade isteyip tutmuş evin yolunu. Kocakarı "Nerde kaldın yavrum, beni kara kara düşünceler içinde koydun." demiş. Oğlan da başından geçenleri bir bir anlatmış. Anlattıkça kocakarının yüreğine tipler düşmeğe başlamış.

Akşam olunca yatmışlar. Sabahı zor etmiş kocakarı. Sabah olunca ilk işi oğlanın yastığının altına bakmak olmuş. Gözleri hid detten çanağından çıkmış. Bağırıp çağırmağa başlamış. "Nedir başıma gelenler!" diye dövmüne, saçını başını yolmağa başlamış. Bir taraftan da oğlana demediğini bırakmamış.

Aradan günler geçmiş. Altınlar gün geçtikçe eksilmeye, tükenmeye başlamış. Oğlan da o memlekette duramamış, yüksekte düşmeği onuruna yedirememiş ve başını alıp dağlara çıkıp gitmiş. Günlerce serserice, ga-

rip garip dolaşmış dağlarda. Derken, kara bir erik bulmuş, yemiş eriği. Bir de bakmış ki koskoca bir eşek olmaz mı? "Nedir başıma gelenler?" diye merak etmeğe başlamış. Bir gün böyle iki gün böyle, üç gün böyle derken aradan günler, haftalar, aylar geçmiş. Nihayet günün birinde gaip ten bir seda gelmiş: "Bir beyaz erik bulur da yersen tekrar insan olursun." Başlamış ak eriği aramağa. Ara bunda tara bunda derken günlerde bir gün denen eriği bulmuş. Derhal koparmış ve yemiş eriği. Hemen eski haline çevrilmiş. Tam o zaman "yeni canına okudum Dünya güzeli." demiş içinden. Kırk bir siyah erik, kırk bir de ak erik toplamış, tutmuş dünya güzelinin yolunu. Saraya varınca buyur etmişler oğlanı. Sofralar hazır, lanmış, yenilmiş, içilmiş. Söz sözü açmış, söz dönmüş dolaşmış Dünya güzeline gelmiş. Demiş ki oğlana: "Biz seni kaybettik, nerelere gittin, dostluk böyle midir sizde? Hiç olmazsa haftada, ayda bir yoklanı dostlar." Oğlan: "Size yaraşır bir hediye bulamadım. Şu kara erikler buldum. Birer tane yerseniz beni memnun etmiş olursunuz, buyurun birer tane." demiş. Her birine birer tane kara erik vermiş. Hepsi de erikleri yemişler ve yer yemez de birer eşek oluvermişler. Semerciye kırk bir tane semer sipariş etmiş. Semerler yapılıncaya vurmuş eşeklere.

O sırada komşu memleketin Padişah sarayı yapıyormuş. Ona yardıma göndermek istemiş eşekleri. Başlarına bir de adam vermiş. Adama "herkesin eşeğinden bir fazla yük vuracaksın, herkesten bir sefer fazla yapacaksın." diye tenbih etmiş. Eşekler yardımı gidedursun biz gelelim büyük oğlana:

Küçük kardeşinden ayrıldıktan bir müddet sonra bir şehre vasil olmuş. O şehirde bir odaya konuklanmış. O gün de o memleketin ölen Padişahı yerine yeni bir padişah seçilecekti. O memleketin âdeti: Ölen padişahın yerine yenisini seçmek için Devlet Kuşu (Zümrütanka) uçurulur, kimin başına konarsa, o padişah olurmuş. İşte o gün de öyle yapmışlar. Kuşu uçurmuşlar. Kuş dönmüş dolaşmış bizim oğlanın başına konmuş. "Mademki Zümrütanka bunun başına kondu, Padişah budur." demişler ve oğlanı padişah ilan etmişler.

Yeni Padişah eski sarayın karşısına ye-

ni ve muhteşem bir saray yaptırmak istemiş. İşte küçük oğlanın eşekleri çalıştırmağa gön derdiği ülke burası imiş.

Herkes çalışır, sefer yapar velâkin küçük oğlanın eşekleri bir fazla yük taşır, bir fazla sefer yaparmış. İşçiler bunu kıskanmışlar, padişaha şikâyet etmişler. Küçük oğlan da bu sırada işin başına gelmişmiş. Eşeklerin çalışmalarını yakından görmek için. Çağırması kırk bir eşeğin sahibini padişah. Oğlan padişahın huzuruna çıkmış. Padişah: "Niçin bu eşeklere fazla yük vurur, niçin herkesten fazla sefer yaparsın?" demiş. O da: "Gaye işin bir an önce bitmesi değil mi," demiş. Padişah "evet" cevabını vermiş. "Öyleyse ben bildiğim gibi çalışayım, orası bana kalmış bir mesele" demiş ve bildiği gibi çalıştırmış eşekleri. İşler devam ederken arada bir Dünya güzelinin yanına varır: "Nasıl memnun musun?" dermiş. O da "ne memnunu" mânasına kulak sapırdatmış.

Gel bunda git bunda derken günün birinde Sarayın inşaatı bitmiş. Küçük oğlan padişahın huzuruna çıkmış. "Saray yapıldı; size cariye lâzım. Size kırk bir tane cariye getireceğim. Yalnız içlerinden bir tanesini kendime seçeceğim. Kırk tanesini de size. Söz verin benimkine göz dikmiyeceğinize." demiş. Padişah da "Kırk bir güzelin içinden hangisini seçerse seçsin, herhalde diğerleri de güzeldir." demiş içinden ve "peki söz" demiş. Onun peki demesiyle küçük oğlanın eşeklerin yanına gitmesi bir olmuş. Kırk bir ak eriği yedirmiş eşeklere. Eriği yiyecekler insn olmuş. Sarayı kırk bir tane güzel doldürmüş. Hepsi de çok güzel fakat Dünya güzeli hepsinden daha güzelmış. Padişahı çağırılmış oğlan. Padişah gelince çok memnun olmuş. "Seç bakalım" demiş oğlana. O da gidip Dünya güzeli seçmiş. Padişahın yüreği kor gibi yanmış ama ne çare bir kere söz vermiş..

Aradan günler geçmiş. Küçük oğlan fırsatını düşürüp: "Padişahım demiş. Filân ülkede bir ihtiyar oduncu vardı. Hacca gitmişti. Bir karısı, iki de oğlan çocuğu vardı. Hacdan geldi mi, hali nice dir bir ziyaret etsek." deyince "Sen onları nerden tanırısın," demiş padişah. O da "nasıl tanımaz olur muyum. O ihtiyarın bir de kuşu vardı. Kuş her gün bir tane yumurtlar, o yumurtayı vezir

elli altına alırdı. Derken ihtiyar zengin oldu; Hacca gitti. Karısı kuşu vezire kesti. Hizmetçi kuşun başıyla ciğerlerini çocuklara yedirdi. Kezür kuşun azalarını eksik görünce ve çocukların yediğini öğrenince çocukları kesersen yemeğini öyle yerim dedi. Kadının gözleri kararıştı. Kesmeye karar verdi. Hizmetçi biraz azık vererek çocukları kaçırdı. Çocuklar az gittikten uz gittikten sonra yolları birbirinden ayırdı." der demez Padişah "Sen benim kardeşim olmayasın." diyerek kucaklaşmışlar.

Bir kaç gün sonra hazırlıkları yapıp yola koyulmuşlar. Az gitmişler uz gitmişler derken günün birinde o ülkeye vasil olmuşlar. Bakmışlar ki anneleri vezirle evlenmiş, babaları fakir düşmüş bir köşede dünyasını tamamlıyor. O gece Tanrıdan dilekte bulunmuşlar. Vezirin Sarayının karşısına muhteşem bir sarayın yapılması için. Dilekleri kabul edilmiş olmalı ki o gece şahane bir saray yükselivermiş. O kadar güzel, o kadar muhteşem imiş ki görenlerin gözleri kamaşır, bakmaya doyamazlar imiş.

Sabah olunca vezir bir de bakmış ki kendi sarayının önünde, kendisinininkinden çok büyük ve üstün bir saray durmuyor mu? Hayret etmiş. Sarayın sahiplerini davet etmiş. Yenilip içildikten, öteden beriden konuşulduktan sonra küçük oğlan "müsaade eder misiniz?" diye ayrılmak istemişler. Kapıdan çıkarken de "Akşam da bize buyuramaz mısınız?" demiş. Vezir "hay hay, memnuniyetle" cevabını vermiş.

Akşam olunca sofralar hazırlanmış. Dünyada eşi yok bir ziyafet tertip edilmiş vezire. Ziyafete ihtiyar oduncu ile hizmetçiyi de çağırılmayı ihmal etmemişler tabii. Vezirin karısı "bu pis, pısrık ihtiyara ne lüzüm vardı" diye serzenişte bulunmuş ise de onlar o taraktan bez kaldırmamışlar. Hizmetçiyi de alın içeri deyince vezirin karısı hiç hiç tiksiniş. Fakat ne çare. İhtiyar oduncu ezilmiş bozulmuş, bir köşeciğe kısırlanmış. Karısını o vaziyette gördükçe asap nöbetlerinin biri gelir biri gidermiş. Yemekler yenildikten, içkiler içildikten sonra küçük oğlan: "Herkes birer tane hikâye anlatacak, ondan sonra toplantıya son vereceğiz" demiş. Vezir: "ben bilmem" demiş. Padişah (büyük oğlan) "ben de beceremen, en iyisi sen anlat" demiş. O

da "anlatırım ama çok uzun; uykunuz gelirse uyumak yok, karnım ağrıdı, başım şişti demek yoksa anlatırım." deyince hepsi "yok, yok, buyur anlat." demişler. O da anlatmağa başlamış:

"Pek eski zamanlarda ihtiyar bir oduncu varmış. Her Tanrının günü odun keser, pazara götürüp satar, günlük nafakasını böylece temin edermiş. Yine bir gün odun kesmeye giderken çahlar arasında bir yuva, yuvada bir kuş görmüş. Odunu kesmiş dönüştü yuvaya uğramış kuş uçunca yumurtayı alıp cebine koymuş." deyince ihtiyarın ruhu daralmış "burası benim yerim değil oğul, müsaade edin de gideyim, biraz rahatsızım da" demiş. Fakat oğlan "baba yerinde rahat otur, ben peşin söyledim. Dinle demiş, devam etmiş: "İhtiyar, odunu satıp eve gelince vezir kapıyı çalmış" der demez, vezir: "Af buyurun dışarı çıkayım" diyecek olmuş. Oğlan vezirin sözünü kesmiş. Ve hikâye yeye devamla: "İhtiyar veziri buyur etmişse de vezir oturmayacağı yumurtayı almağa geldiğini, elli altın vereceğini söylemiş. Elli altına yumurtayı vermiş. Oduncu hergün oduna gider, dönüştü yumurtayı alır, vezire elli altına satarmış. Karısı bir gün bu öyle olmaz. Hergün odun kesip satacağına git kuşu tut kafese koy, nasıl olsa hergün bir tane yumurtluyor, onu da vezir elli altına alıyor, bundan daha iyi gelir mi olur? demiş. Oduncu "doğru" demiş. Akşam olunca gidip kuşu tutmuş. Hazırladığı kafese koymuş.

Kuş hergün bir tane yumurtluyor, vezir gelip elli altına alıyor. Tanrının her günü bu böyle. Derken oduncu zengin oluyor. Cami hacca gitmek istemiş, eve bir tane hizmetçi tutmuş ve hac yoluna revam olmuş. O hacca gidedursun biz gelelim eve. Kuş hergün yumurtluyor, vezir gelip elli altını verip gidiyor. Derken kadının kalbi bozuluyor. Veziri gözünden geçiriyor. Yine bir gün vezir yumurtayı almaya geldiği vakit "Vezir efendi. sen bir yumurtaya elli altın verirsin nereden bulursun bu altınları" diye çatmış. Vezir "senin nevine gerek ver yumurtayı 10 altınları o kadar." demiş. Kadın "bu kadar dostluğumuz var. vukarı biraz çıkmaz mısın?" demiş. Vezir: "Olmaz isim var." cevabını vermiş. "Öyle ise yumurtayı vermem"

demiş. Vezir: "Kuşu kesersen gelirim" cevabını vermiş. Kadın da "Peki öyle olsun" demiş. yumurtayı vezire vermiş, altınları almış. Bu sırada kadını bir sancıdır tutmuş "Aman etmeyin, zaman etmeyin" demişse de oğlan bırakır mı hiç? "Dinleyin demiş ve devam etmiş. Ertesi sabah kadın güzel bir sofraya hazırlamış Vezir gelince buyurun demiş. Vezir buyurmuş. Sofraya gele gele mükellef bir kuzu kızartması gelmez mi? Ayağa fırlamış vezir. "Ben bunu yer miyim hiç. Bir yumurtaya elli altın veririm de bir kuzu kızartmasına mı veremem?" demiş ve kalkıp gitmiş. Kuş bir gün sonra kesilmiş. Hizmetçi kuşun başını büyük oğlana, ciğerlerini de küçük oğlana yedirmiş. Vezir gelince kadın gururla "işte kuşu kestim, şimdide mi buyurmazsınız?" Vezir gelmiş sofraya bakmış ki kuşun başı ve ciğerleri yoktur. "Olmaz, olmaz demiş, ben azaları noksan kuşun etini asla yemem." Kadın bunu duyunca kurşunla vurulmuşa dönmüş. Hemen hizmetçiyi çağırılmış. "Nerede bu kuşun başı ve ciğerleri" diye sormuş. Hizmetçi "Çocuklar ağladılar ben de onlara verdim." demiş. Kadın durumu vezire anlatmış. Vezir: "Öyleyse çocukları kesin" demiş. Kadın "Peki onu da yaparım" demiş. Bunu işiten hizmetçi çocuklara: "Anneniz sizi kesecek kaçın" demiş. Çocuklar kaçmışlar." Bu sırada hepsini sara nöbetleri tutmağa başlamış. Biri "karnım ağrıyor", diğeri "ölüyorum", bir diğeri "of sıkıldım" gibi kıvransızlarda bulunmağa başlamışlar. Rezaletleri meydana çıktıkça ne yapacaklarını nasıl kurtulacaklarını araştırmağa kalkışmışlar. Fakat oğlan bırakır mı hiç?..

İhtiyara dönmüş: "İhtiyar oduncu. sensin, kadına; karısı da sensin, vezire; vezir de sensin; hizmetçiye; o hizmetçi de senden başkası değil" demiş. Önceden hazırlamış olduğu cellâtlara "cellâtlar gelsinler!" demiş. Gelmiş cellâtlar. "Vurun şu kadını vezirin başını" demiş. Cellâtlar bir sözü iki etmeden emri infaz etmişler.

İki kardeş babalarını ve hizmetçilerini yanlarına alarak ülkelerinin yolunu tutmuşlar. Ülkelerine varınca her kardeş sevdiği ile evlenmişler. Rahat ve huzur içinde bir ömür geçirmeğe başlamışlar. Şimdi geldim oradan çok yorgunum. Elimde üç elma var. Birisi onlara, birisi sizlere, birisi de kendime.

EMNİYET SANDIĞI

Bursa'da ve Erenköy'de itina ile yapılmış konforlu APARTMAN Daireleri ile ZENGİN PARA ikramiyeleri talihlilerini bekliyor.

EMNİYET SANDIĞI'nın

* Öğrenci hesaplarına TAHSİL BOYUNCA

YATILI OKUL ve PARA İKRAMİYELERİ.

* YUVA TASARRUFU HESABI hakkında

gışelerimizden izahat isteyiniz.

(Basın:)

— 8)

(Folklor: 9)

NEZLE ve GRİPTE

ECZANELERDEN ARAYINIZ

SÖT VEREN ANNELER,
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOOR, İŞTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

MALT
Hulasası

Terkibinde krem hassaları bulunan PURO TUVALET SABUNU

cildi temizler... besler... korur... çiçek gibi taze ve kadife gibi yumuşak yapar... cazibe ve güzelliğinizi artırır

**BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU**

100 DE 100 SAFTIR

(Basın: 22297 — 4)

(Faal)